

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Linda-Maria Söderholm

AWIOKÄSKYSTÄ KAHDEN IHMISEN VÄLISEEN SOPIMUKSEEN

Avioliiton solmimisen historia

Liiketalous
2015

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Linda-Maria Söderholm
Opinnäytetyön nimi	Awiokäskystä kahden ihmisen väliseen sopimukseen
Vuosi	2015
Kieli	suomi
Sivumäärä	52
Ohjaaja	Tuula Hartman

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää lainopillisesta näkökulmasta miehen ja naisen solmiman avioliiton historiallinen kehitys Suomessa. Työn toisenä tavoitteena oli tutkia, kuinka naisen asema on muuttunut avioliittolainsäädännön muutosten myötä.

Tutkimusaineistona on käytetty lain esivalmistelutöitä, lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta. Vanhoista maanlaeista ja kaupunginlaista on käytetty muiden toimitamia suomennoksia ja yhtä ruotsin kielelle käännettyä versiota.

Tutkimuksen myötä selvisi useita asioita. Avioliiton solmiminen ja siihen johtava prosessi pysyi vuosisatojen ajan hyvin samankaltaisena. Kihlaus on ollut hyvin virallinen toimitus vuoteen 1930 saakka. Ennen vuotta 1734 avioliitto voitiin solmia ilman minkäänlaista kirkollisten tahojen myötävaikutusta. Vuonna 1911 säädettiin siviiliavioliiton solmimisesta ja vuonna 1930 siviiliavioliittoon kuuluttamisesta. Kihlauksen ja avioliiton solmimiseen on liittynyt useita eri rangaistavaksi säädettyjä tekoja. Kirkon ja myöhemmin maallisen lainsäädännön asettamat avioesteet olivat tiukkoja verrattuna nykyhetkeen. Tutkimuksen tuloksena selvisi myös se, että nainen sai avioitua itsenäisesti vasta vuodesta 1834 asti. Tätä ennen hänellä oli oltava naittaja. Naisen aviomies oli myös tämän edusmies vuoteen 1930 asti.

ABSTRACT

Author	Linda-Maria Söderholm
Title	History of Getting Married – How It Became a Contract Between Two Persons
Year	2015
Language	Finnish
Pages	52
Name of Supervisor	Tuula Hartman

The aim of this study was to examine from the legal point of view how a marriage between a man and a woman has changed over time in Finland. Another aim of the study was to study how the role of women has changed in this process. Research data was collected from juridical literature and articles, legislation and law-drafting material.

The investigation revealed multiple things. Marriage and the process leading to it remained very similar for hundreds of years. Engagement was a very formal act until the year 1930. Impediments to marriage, defined by the church and later on by the national legislation, were strict comparing to the present time. Before the year 1734 a man and a woman could get married without church becoming involved. In the year 1911 a civil marriage came into effect and that is why investigation of impediments by other authorities than the church became effective nineteen years later. Engagement and marriage legislation has included many punishable acts. Women have had the right to get married independently from the year 1884. A woman's husband was her spokesman and so acted for her until the year 1930.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	4
2	YLEISTÄ SUOMEN JA AVIOLIITTOLAINSÄÄDÄNNÖN HISTORIASTA	6
	2.1 V niin kuin verikosto	6
	2.2 Katolinen kirkko ja sen avioliittokäsitys.....	6
	2.3 Varhainen maakuntalakien aika.....	7
	2.4 Maanlakien aika	7
	2.5 Kustaa Vaasa ja uskonpuhdistus.....	9
	2.6 Puhtaan opin aika.....	9
	2.7 1686 kirkkolain syntyminen	10
	2.8 1734 lain syntyminen.....	10
	2.9 Suomi Venäjän vallan alla	11
	2.10 Sääty-yhteiskunta Suomessa.....	11
	2.11 Vuoden 1929 avioliittolaki	12
3	NAITTIOMIES JA VANHEMPIEN KUUNTELEMINEN	14
	3.1 Naittomies Maunu Eerikinpojan maanlain ja kaupunginlain sekä kuningas Kristofferin naimakaarien mukaan.....	14
	3.2 Naittomies vuoden 1734 lain mukaan.....	15
	3.3 Vanhempien mielipiteiden kuunteleminen	15
4	KIHLAUS JA KUULUTTAMINEN VUOTEEN 1930 ASTI	17
	4.1 Kihlaus	17
	4.1.1 Todistajat kihlajaisissa	17
	4.1.2 Kihlalahjat.....	17
	4.1.3 Kihlauksesta ”selkeil ja ymmärtäväisil Sanoilla”	17
	4.1.4 Kihlaus vuoden 1734 lain naimakaarella	18
	4.2 Kuulutus.....	18
5	AVIOITUMINEN VUOTEEN 1930 ASTI.....	19

5.1	Avioliiton solmiminen Maunu Eerikinpojan, kuningas Kristofferin maanlakien ja kaupunginlain naimakaarien mukaan.....	19
5.2	Hääjuhlaa koskevat säännökset.....	19
5.3	Epätäydellisen avioliiton syntyminen	20
5.4	Kirkollinen vihkiminen.....	20
5.5	Edusmiehisuus	21
6	KIHLAUKSEEN JA AVIOLIITON SOLMIMISEEN LIITTYNEET RIKOKSET	23
6.1	”Naisen kihlaaminen ilman naittomiehen statusta”	24
6.2	”Mieheltä avioitumisen kieltäminen ilman hyvää syytä”	24
6.3	”Kahdelle miehelle saman naisen naittaminen” ja ”mies kihlaa itselleen laillisesti kihlatun naisen”	25
6.4	”Kahden ihmisen kanssa kihlautuminen”	25
6.5	”Säädyn valehtelevä ja petollinen viettely”	27
7	AVIOLIITON SOLMIMISEN PERUSTEELLA ANNETUT LAHJAT	28
7.1	Huomenlahja	28
7.1.1	Huomenlahjan suuruus maanlakien mukaan.....	28
7.1.2	Huomenlahjan antaminen kaupunginlain mukaan	28
7.1.3	Kuninkaan antama huomenlahja	29
7.1.4	Huomenlahja vuoden 1734 lain naimakaaren mukaan	29
7.1.5	Huomenlahja: maksu neitsyydestä vai avustus tulevaisuutta varten?.....	29
7.2	Myötäjäiset.....	30
8	KIHLAUTUMINEN JA AVIOLIITON SOLMIMINEN VUODESTA 1930 NYKYPÄIVÄÄN SAAKKA	32
8.1	Kihlaus	32
8.2	Kuuluttaminen.....	32
8.3	Kirkollinen vihkiminen.....	34
8.4	Siviilivihkiminen.....	34
8.5	Vihkimistä koskevat säännöt	35
8.6	Parisuhteen rekisteröinti.....	35
8.7	Nykyinen vihkikaava	36

8.7.1	Siviilivihkiminen.....	36
8.7.2	Evankelis-luterilainen vihkikaava.....	37
8.8	Sormus liiton symbolina	37
9	AVIOESTEET.....	39
9.1	Avoliittolainsäädännöstä poistuneet avioesteet	39
9.1.1	Vääräuskoisuus	39
9.1.2	Huoruus	39
9.1.3	Sairaus	40
9.2	Tällä hetkellä voimassaolevien avioesteiden historia	41
9.2.1	Edellinen liitto.....	41
9.2.2	Sukulaisuus	41
9.2.3	Ikä.....	44
10	LOPPUPÄÄTELMÄT JA POHDINTA	45
	LÄHTEET.....	49

1 JOHDANTO

Keväällä 2013 Tahdon2013-kampanja ja tasa-arvoinen avioliittolaki näkyi joka paikassa: otsikoissa, sosiaalisessa mediassa, kahvipöytäkeskusteluissa. Kampanjan aikaansaamana yhteensä 166 851 henkilöä allekirjoitti kansalaisaloitteen tasa-arvoisen avioliittolain puolesta (Tahdon2013-sivusto). Vuoden 2014 lopulla eduskunta hyväksyi muutokset avioliittolakiin saaden aikaan sukupuolineutraalin avioliittolain. Muutokset tulevat voimaan 1. maaliskuuta 2017 ja ne koskevat yhteensä neljää pykälää avioliittolaissa. Lainsäädännössä on toki muitakin lakeja, jotka mieltävät avioliiton miehen ja naisen väliseksi. Sukupuolineutraalin avioliittolain myötä myös ne tulevat muuttumaan. (HE 65/2015; L 156/2015) Sukupuolineutraalin avioliittolain vahvistaminen sai minut pohtimaan, millainen historia avioliiton solmimisella Suomessa on.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää lainopillisesta näkökulmasta miehen ja naisen solmiman avioliiton historiallinen kehitys Ruotsi-Suomen aikana, Venäjän vallan aikana ja Suomen itsenäisyyden aikana. Avioliiton solmimisen historian käsittelemisen kautta tutkielman toinen tarkoitus on selvittää, kuinka naisen asema on muuttunut Suomessa voimassa olleen avioliittolainsäädännön myötä. Tavoitteenani on muodostaa sellaisellekin lukijalle, joka ei ole perehtynyt oikeushistoriaan, selkeä kokonaiskuva avioliiton solmimisen historiasta.

Sekä lukijaa helpottaakseni että normien sitomiseksi historialliseen kontekstiin olen tutkielman toisessa luvussa käynyt läpi yleisesti lainsäädännön kehittymisen historiaa niiltä osin kuin se on ollut opinnäytetyön aiheen kannalta oleellista. Kolmannessa luvussa käyn läpi naittomiehen käsitettä sekä vanhempien mielipiteiden merkitystä. Tämän jälkeen neljännessä luvussa käsittelen kihlausta ja kuulutusta koskevia säädöksiä ennen vuotta 1930. Viidennessä luvussa käydään läpi avioliiton solmiminen ennen vuotta 1930 ja mitä tarkoitti sen oikeusvaikutuksena syntynyt aviomiehen edusmiehisyyt. Kuudes luku sisältää kihlauksen ja avioliiton solmimiseen liittyvät rikokset. Seitsemännessä luvussa käsitellään läpi huomenlahjan ja myötäjäisten käsitettä. Kahdeksannessa luvussa on erikseen käsitelty kihlaus, avioesteiden tutkinta ja avioliiton solmiminen 1900-luvulla. Tämä jako on

tehty se vuoksi, että säädökset eroavat aiemmasta avioliittolainsäädännöstä olennaisella tavalla ja sen takia ne on tarkoituksenmukaista käsitellä yhdessä. Kahdeksannessa luvussa käyn läpi myös parisuhteen rekisteröinnin lyhyen 14-vuotisen historian, sillä se on mielestäni ollut tärkeä välietappi kohti sukupuolineutraalia avioliittolakia. Yhdeksännessä luvussa käsittelen kokonaisvaltaisesti avioesteiden historian.

Opinnäytetyön punaisen langan säilyttämiseksi ja pituuden rajoittamiseksi olen jättänyt käsittelyn ulkopuolelle tuomioistuinjärjestelmän historiallisen kehityksen. Sen vuoksi rikosten tuomitsemiskäytäntöä käsittelen vain niiltä osin, kun se on suoraan lainsäädännössä tullut esille. En käy läpi perheoikeuden tai nimioikeuden liittyviä asioita enkä myöskään Suomessa oleskelevia ulkomaalaisia koskevia säännöksiä.

Työssä on lähdemateriaalina käytetty lain esivalmistelutöitä, lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta. Vanhan lainsäädännön käsittelyssä on autenttisen normiston vaikean saatavuuden ja ymmärrettävyyden vuoksi turvauduttu muiden toimittamiin suomennoksiin ja yhteen ruotsiksi käännettyyn versioon. Oikeustapausten esille tuominen on ollut vaikeaa, sillä joko niitä on dokumentoitu muiden toimesta hyvin niukasti tai ne on taltioitu alkuperäisessä muinaisruotsinkielisessä ulkoasusaan.

2 YLEISTÄ SUOMEN JA AVIOLIITTOLAINSÄÄDÄNNÖN HISTORIASTA

Tämän luvun tarkoituksena on käsitellä yleisesti Suomen valtion historiallisia vaiheita ja avioliittolainsäädännön kehitystä. Koska tutkielma keskittyy pääosin 1350-luvulta alkaen voimassa olleeseen lainsäädäntöön, käsitellään sukuyhteiskunnan, katolisen kirkon ja Helsinglannin maakuntalain avioliiton solmimista koskevat käsitykset lyhyesti tässä luvussa.

2.1 V niin kuin verikosto

Muinaista Suomea hallitsivat kuninkaan tai presidentin sijaan suvut. Niin sanotussa sukuyhteiskunnassa verikosto oli eniten käytetty rangaistusmuoto. Verikosto tarkoitti sitä, että suku kosti rikoksen kohteeksi joutuneen jäsenensä puolesta tappamalla rikosentekijän. Kostonkierteen katkaisemiseksi suvut alkoivat kokoontua jonkinlaisille käräjille määrätäkseen sovintosakkoja. Alun perin sakkojen määrän suuruus voitiin määritellä vapaasti, ja ne olivatkin ainoastaan vapaaehtoinen vaihtoehto väkivallankäytölle. Varallisuuden kasvettua käytäntö alkoi kuitenkin kehittyä nykyisen organisoidun sakkojärjestelmän suuntaan, jossa tietyille yleisesti halveksutulle toiminnalle määrätään tietty maksusuoritus. (Ylikangas 1982, 8–15)

Sukuyhteiskunnassa avioliittokin oli luonnollisesti sukujen välinen asia, jossa taloudelliset intressit olivat etusijalla (Kaivola 1995, 9). Avioliittojen tehtävä oli luoda ”sukujen välisiä verkostoja”, joissa naisen asema oli vain olla ”luomisen väline” (Pylkkänen 1991, 80). Näin ollen puoliso etsittiin läheltä, omasta heimosta. Tällöin ei tunnettu avioesteiden tai esteidentutkinnan merkitystä. (Mahkonen 1978, 20)

2.2 Katolinen kirkko ja sen avioliittokäsitys

Suomeen kristillinen kirkko tuli katolisessa muodossa 1100-luvun lopussa (Knuutila 2012). Katolisen kirkon intressinä oli päästä opeillaan vaikuttamaan yhteiskuntaan (Mäkelä 1989, 49). Kanonisessa oikeudessa kaanonit määrittelivätkin sekä kirkon oppia että käytännön elämää (Pihlajamäki, Mäkinen & Varkemaa 2007,

77). Katolisen kirkon avioliittokäsitys perustui epämuodollisuuteen: avioliitto syntyi silloin kun osapuolet antoivat siihen suostumuksensa. Ristiriitaista kylläkin, katolisen kirkon mukaan avioliiton solmimiseen ei tarvittu todistajia tai edes pappeja. (Savolainen & Korpiola 2004)

2.3 Varhainen maakuntalakien aika

Keskiaikainen Ruotsin valtakunta koostui useista maakunnista, Suomen ollessa yksi niistä lukuisten ruotsalaisvalloitusten takia. Lähtökohtaisesti jokaisella maakunnalla oli oma lakinsa, joka oli voimassa vain kyseisen maakunnan alueella. Maakuntalait voidaan jakaa kahteen ryhmään: Sveanmaan lakeihin ja Götanmaan lakeihin. Suomessa voimassa olleet Upplannin maakuntalain kirkkokaari ja Helsinglannin maakuntalaki kuuluivat Sveanmaan lakien ryhmään. Helsinglannin maakuntalaki rantautui ainakin Suomen läntisiin osiin, koska suuri osa siellä asuvista ruotsalaisista oli sen alueelta kotoisin. Huolimatta Helsinglannin lain samankaltaisuudesta sukuoikeuden säännösten kanssa, ei Suomessa kuitenkaan noudatettu lakia kaikilta osin. Suomalaisista keskiaikaisista maakuntalaeista ei ole mitään kirjallista dokumentaatiota. (Hannula, Mäkelä, Peltovuori & Ylikangas 1992, 30–35; Letto-Vanamo 1991, 29–29; Pajuoja 1991, 10; Salonen 2009, 13–15, 26)

Helsinglannin lain mukaan naisen piti olla kihlauksessa läsnä, eikä avioliitto ollut laillinen hänen ilmoitettuaan vastustuksensa sitä kohtaan. Nainen ei saanut avioitua itsenäisesti vaan hänellä oli oltava naittaja. Naittaja oli lähtökohtaisesti hänen isänsä. Maakuntalain mukaan mies, tai siis tässä tapauksessa poika, sai mennä kihloihin 14-vuotiaasta lähtien. Tyttö sai sen sijaan kihlautua vieläkin nuorempaan, 12-vuotiaana. (Pylkkänen 1991, 80–82)

2.4 Maanlakien aika

Maunu Eerikinpojan noustessa valtaan Ruotsissa 1330-luvun alkupuolella, noudatettiin Ruotsin maakunnissa edelleen niiden omia lakeja. Jonkinlaista lakien ylös kirjoittamista ja yhtenäistämistä oli kuitenkin jo tehty ainakin Sveanmaan maakuntien osalta. Yksi pääsyy lainsäädännön uudistukseen oli katolisen kirkon kaipuu saada maallinen lainsäädäntö ja kirkollinen lainsäädäntö vastaamaan toisiaan.

Kuningas Maunu Eerikinpoika toimeenpani maanlain erityiskomission kanssa. Maanlain voidaan arvioida valmistuneen 1340-luvun lopulla tai 1350-luvun alussa. Sitäkin, milloin maanlakia on käytetty ensi kertaa Suomessa, voidaan vain spekuloida. Salonen kuitenkin viittaa varmana todisteena maanlain käytöstä 20.3.1379 päivätyyn asiakirjaan, jossa käsitellään tuomaria ja tuomioistuinta maanlain mukaan. Yleisesti ottaen lain käyttöönotto oli hidasta: esimerkiksi Helsinglandissa Maunu Eerikinpojan lakia ei noudatettu 1430-luvullakaan, vaan vanhaa maakuntalakia. (Pajuoja 1991, 13–14; Salonen 2009, 15–20) Maunu Eerikinpoika koostui neljästätoista eri kaaresta, joista yksi oli avioliittoasioista säätänyt naimakaari. (kts. Holmbäck & Wessén 1962)

Maaseudulla voimassa ollut maanlaki ei soveltunut kaupunkien käyttöön, koska niillä oli erilaiset ”oikeudelliset tarpeet”. Niinpä kaupunkeja varten säädettiin oma laki. Kaupunginlainkin tarkkaa valmistumisvuotta on vaikea sanoa, sen voidaan kuitenkin arvioida valmistuneen viimeistään ennen vuotta 1360. Vuoden 1360 jälkeen Maunu Eerikinpojan auktoriteetti ei nimittäin olisi enää riittänyt lain säätämiseen. (Salonen 2009, 19–20) Myöskään kaupunginlakia ei vahvistettu. Vasta vuonna 1618 laki painettiin ja julkaistiin kuningas Kustaa II Aadolfin vahvistamana vuonna 1619. (Ulkuniemi 1978, 17) Kaupunginlaissa oli yhteensä kuusitoista kaarta, joista naimakaari oli yksi. (kts. Ulkuniemi, 1975)

Kuningas Kristofferin maanlaki ilmestyi vuonna 1442. Kuitenkin vielä 1500-luvulla sekä Kristofferin että Maunu Eerikinpojan lakeja käytettiin rinnakkain ja maanlaki otettiin kunnolla käyttöön vasta noin 160 vuotta myöhemmin ilmestymisestään 1600-luvun alussa. (Pajuoja 1991; Salonen 2009, 18–19; Takala 1993, 193) Kuningas Kristofferin maanlain naimakaarella 97 % oli suoraan Maunu Eerikinpojan naimakaaresta, joten suurta uutuusarvoa lailla ei ainakaan avioliittoasioiden kannalta ollut. (Ulkuniemi 1975; Ulkuniemi 1978, 18–19)

Maunu Eerikinpojan ja Kristofferin laeissa ei ollut kirkollisiin asioihin liittyviä säädöksiä. Maakunnissa oli voimassa maakuntalain kirkkokaari ja koska Suomessa ei omaa maakuntalakia ollut, noudatettiin täällä Upplannin lain kirkkokaarta. Vähitellen Upplannin lain kirkkokaari voitti muut maakuntalakien kirkkokaaret, ja siitä tuli tärkeä osa oikeudenkäyttöä koko Ruotsi-Suomessa. (Salonen 2009, 24;

Takala 1993, 21) Valitettavasti lähdemateriaalin haastavan saatavuuden vuoksi Upplannin lain sisältöä ei käsitellä tässä tutkielmassa yhtä mainintaa lukuun ottamatta.

2.5 Kustaa Vaasa ja uskonpuhdistus

Vuonna 1523 valtaan nousi Kustaa Vaasa tilanteessa, jossa Ruotsi oli sotinut jo pitkään ja kalliisti. Vaasa toimeenpani uskonpuhdistuksen, jonka myötä katolinen uskonto vaihtui luterilaiseen. (Kekkonen 1999, 15). Ruotsissa uskonpuhdistuksen toteuttaminen oli radikaalia, toisin kuin Suomessa. ”Kirjakielen isä” Mikael Agricola valitsi hiljaisen työn tien laatimalla aapisen ja suomentamalla muuta kirjallisuutta. Kaikkia katolisuuden tapoja ei pyritty kitkemään kerralla pois, vaan muutokselle annettiin aikaa. (Hannula ym. 1992, 50)

Vuosisatoja voimassa ollutta Upplannin lain kirkkokaarta haluttiin uudistaa, ja vuonna 1539 Laurentius Petri esitti Kustaa Vaasan määräyksestä uuden kirkkojärjestyksen ehdotuksen, joka ei kuitenkaan toteutunut. Kirkkojärjestyksen säätämistä kuitenkin jatkettiin seuraavan kolmekymmenen vuoden ajan, kunnes se saatiin aikaan vuonna 1571. (Knuutila 2012)

2.6 Puhtaan opin aika

Vuonna 1563 silloinen hallitsija Eerik XIV:n antoi patentin, joka kietoi uskonnon ja maallisen hallinnon yhä tiukemmin toisiinsa. Siinä rikokset säädettiin synneiksi itse Jumalaa kohtaan. Suurempaa auktoriteettia maallisen vallan toimille ei enää olisikaan voinut saada. Samaan aikaa kirkon julistuksen mukaan synnit sovitettiin kuolemalla, ja mikäli näin ei tapahtunut, oli luvassa Jumalan kauhea kosto. (Knuutila 2012; Pajuoja 1991) Vuonna 1593 Uppsalassa pidetyssä kokouksessa tehtiin lopullinen päätös katolisuudesta luopumisesta ja luterilaisten oppien noudattamisesta koko Ruotsin valtakunnan alueella. 1600-lukua sanotaankin puhtasoppisuuden ajaksi, koska kirkkoa haluttiin suojella vierailta vaikutteilta. (Mustonen, n.d) Vuoden 1634 hallitusmuodossa luterilaisen uskon puhtaana pitäminen oli säädetty ”sekä kuninkaiden että kaikkien virkamiesten ja alamaisten” velvollisuudeksi (Parvio 1986, 100)

Vasta vuonna 1608 kuningas Kristofferin maanlaki julkistettiin ensimmäisen kerran virallisesti (Björne & Vepsä 2010). Kaarle IX vaati uudistamista vuoden 1296 Upplannin kirkkolain kirkkokaareen, joka ei siis ollut vuoden 1571 kirkkojärjestyksen säätämistä huolimatta poistunut käytöstä. Näin ollen 312 vuotta vanhan kirkkokaaren käyttö lopetettiin virallisesti vasta samana vuonna 1608. Kuningas pyrki luomaan kirkollisen lisäyksen eli appendixin maanlakiin, ja vuonna 1608 Mooseksen lakia alettiin käyttää tasa-arvoisena oikeuslähteenä (vrt. Kekkonen 1999, 19). (Parvio 1986, 99–98) Tämä kombinaatio oli voimassa aina vuoden 1734 lakiin asti (Takala 1993, 196–197).

2.7 1686 kirkkolain syntyminen

Vuonna 1644 valtaan noussut kuningatar Kristiina lupasi uuden kirkkojärjestyksen laatimisen hallitsijanvakuutuksessaan ja asetti vuonna 1650 komitean laatimaan uutta kirkkolakia. Viisi vuotta myöhemmin valtaan noussut kuningas Kaarle X Kustaa muodosti uuden komitean, joka ei myöskään saanut lakia aikaseksi. Vasta 27 vuotta myöhemmin vuonna 1682 Ruotsin piispat ja muut papiston edustajat saivat valtiopäivillä ehdotuksen kirkkolaiksi, jonka kuningas antoi juridiselle virkamieskomissiolle tarkistettavaksi. Se teki laista oman ehdotuksensa, jonka kuningas hyväksyi. Näin ollen vuoden 1686 kirkkolaki oli vihdoinkin syntynyt. Vaikka kirkkolaki tosiasiallisesti käsitteli kirkollisia asioita, oli se kuitenkin koko yhteiskunnan laki, jonka mukaan kaikkien, eriuskoistenkin, oli ellettävä. (Parvio 1986, 101–104).

2.8 1734 lain syntyminen

Maallisenkin lainsäädännön uudistamisesta oli ollut puhetta 1600-luvun alusta alkaen sekä hallinnon että säätyjen puolelta. Useita lakiehdotuksia tehtiinkin jo kyseisellä vuosisadalla. Lain uudistaminen oli tarpeen, sillä lainsäädännön käsitteistö oli vanhentunutta ja epäselvää. Käytäntö oli ajan saatossa sekä muovannut uusia että tiputtanut pois vanhan lainsäädännön mukaisia oikeustapoja. Lakia oli siis syytä yhdenmukaistaa. Vuoden 1686 kirkkolain säätäminen toimi kimmokkeena lopulta alkaa kunnon maallisen lainsäädännön uudistustyöhön, ja samana vuonna Kaarle XI asetti komission valmistelemaan uutta lakikokonaisuutta. Nai-

makaarta alettiin valmistella heti vuodesta 1689 alkaen. Kokonaisuudessaan lakia käsiteltiin vasta vuoden 1723 valtionpäivillä, siitä seuraavilla valtiopäivillä käsiteltiin yksittäisiä kaaria, kunnes lopulta vuonna 1734 laki hyväksyttiin kokonaisuudessaan. (Ylikangas 1967, 13–19; Björne ym. 2010) Maunu Eerikinpojan kaupunginlain käyttö päättyi vasta vuoden 1734 lain voimaan tulemiseen (Ulkuniemi 1978, 17) Laki jakaantui tuttuun tyyliin kaariin, avioliittoasioita käsiteltiin siis edelleen naimakaareissa.

2.9 Suomi Venäjän vallan alla

Suomen aika Ruotsin vallan alla päättyi vuonna 1809. Tällöin Aleksanteri I:n voimaan tulkita luvanneen, ettei Suomessa voimassa ollut Ruotsin vallan aikaista lainsäädäntöä muuteta. Tästä syystä vuoden 1734 laki pysyikin yhä voimassa. Joitakin muutoksia kuitenkin tehtiin: esimerkiksi vuonna 1868 annettiin avioliittoasetus ja noin 20 vuotta myöhemmin vuonna 1889 vahvistettiin rikoslain kokonaisuudistus. (Kekkonen 1999, 33)

Vuoden 1686 kirkkolakikin oli voimassa vielä Suomen kuullessa Venäjään, uusi kirkkolaki astui voimaan vasta vuonna 1869. Se ei ollut enää samalla tavalla koko yhteiskunnan elämää säätelevä laki kuin vuoden 1686 kirkkolaki oli. Uusi kirkkolaki sääti ainoastaan pyhistä toimituksista ja sitä kautta myös avioliittoon vihkimisestä. (Parvio 1986, 113–114; Knuutila 2012)

2.10 Sääty-yhteiskunta Suomessa

Kuten edellä on tullut ilmi, sekä katolisella että luterilaisella kirkollisella on ollut suuri vaikutus lainsäädäntöön ja käytännön elämään. Huomioon on otettava myös sääty-yhteiskunnan aika, joka alkoi Suomessa 1200-luvun lopussa. Tällöin sekä maalliset että kirkolliset johtomiehet saivat asemansa perusteella erioikeuksia. Myös maata omistavat talonpojat olivat erilaisessa asemassa verrattuna tilattomiin henkilöihin. Kaupunkien muodostuessa niihin syntyi kauppaa ja käsitöitä tekevä johtava luokka eli porvaristo. Luokkien väliset rajat eivät olleet niin selvät: melkein 1800-luvulle asti porvari viljeli samalla maata ja toisaalta talonpoika teki sivubisneksenä kaupanalan töitä ja merenkulkua. Aatelistolla on pitkä historia, ja

monet mahtisuvut olivat peräisin esihistorialliselta ajalta. Keskiajalla aatelisarvo ei ollut vielä perinnöllinen, vaan syntyi maallinen rälssimiesten luokka. Alun perin he suorittivat ratsupalvelusta. Säätyjä on siis perinteisesti ajateltu olleen neljä: papisto, porvaristo, rälssimiehet/aateliset ja talonpojat. Sääty-yhteiskunnan perusta alkoi hiljalleen haurastua 1870-luvulla, kun teollistuminen koki läpimurron. (Hannula ym. 1992, 42–44, 143–146)

2.11 Vuoden 1929 avioliittolaki

1900-luvun alussa aika alkoi olla kypsä seuraavalle suurelle muutokselle. Vuonna 1911 saatiinkin yksi iso uudistus aikaan, kun siviiliavioliiton solmiminen hyväksyttiin. Vuonna 1907, Suomen kuuluessa vielä Venäjään, lainvalmistelukunta alkoi senaatin käskystä valmistella naisen perheoikeudellista asemaa koskevaa lakiehdotusta. Suomen itsenäistymisvuonna 1917 valtioneuvoston suostumuksella alettiin valmistella erillistä lakiehdotusta avioliiton päättämistä ja purkamista koskien. (Huttunen 1930, 15–24)

Vuonna 1920 lainvalmistelukunta sai aikaan ehdotuksen ”Laiksi aviopuolisoiden oikeussuhteista”, joka annettiin eduskunnalle vuonna 1921 KKO:n annettua ehdotuksesta lausuntonsa. Vaalikausi kerkesi kuitenkin päättymään ja asia raukesi. Kuitenkin seuraavana vuonna esitys annettiin jälleen sellaisenaan eduskunnalle, jonka jälkeen se meni lakivaliokunnan valmisteltavaksi. Valiokunta jätti lakiehdotuksen erillisen jaoston tarkistettavaksi. Keväällä 1923 jaosto sai tarkistettua ehdotuksen ja sovitettua valiokunnan muutokset siihen. Seuraavana syksynä valiokunta sai tarvitsemansa asiantuntijalausunnot. Tällöin tuli valiokunnan tietoon, että valmistelukunnan ehdotus ”Laiksi avioliiton päättämisestä ja purkamisesta” oli valmistunut siihen pisteeseen, että se olisi ollut valmis kirkolliskokouksen lausuntoon. Tässä kohtaa valiokunta alkoi epäillä kahden erillisen lain säätämisen järkevyyttä. Niinpä marraskuussa 1923 valiokunta ehdotti eduskunnalle, että esitys laiksi aviopuolisoiden oikeussuhteista hylättäisiin, ja hallituksen tulisi antaa esitys avioliittolainsäädännön kokonaisuudistuksesta. (Huttunen 1930, 24–29)

Kesäkuussa 1924 lainvalmistelukunta antoi ehdotuksen uudeksi aviokaareksi, josta korkein oikeus antoi kaksi vuotta myöhemmin lausuntonsa. Muutettu versio

vahvistettiin ja annettiin eduskunnalle samana vuonna. Lakivaliokunnan annettuun mietintönsä muutoksineen ja lopulta lukuisien vaiheiden ja käänteiden jälkeen vuonna 1929 eduskunta hyväksyi avioliittolain täysin yksimielisesti. (Huttunen 1930, 24–30)

1.1.1930 voimaantullutta Avioliittolakia (1929/233) uudistettiin 1900-luvun mitaan monesti, tosin uudistukset koskivat pieniä yksityiskohtia. Vasta Laki avioliittolain muuttamisesta (411/1987) oli laajempi uudistus, jolla avioliiton solmimista ja purkamista koskevia säännöksiä uudistettiin olennaisesti. Muutostyö alkoi jo vuodesta 1970, jolloin naisen asemaa tutkinut komitea ehdotti avioliittolain kokonaisuudistusta. Kymmenen vuotta myöhemmin asia otettiin uudelleen esille, ja vuonna 1980 asetettiin avioliittotoimikunta laatimaan ehdotuksen avioliiton solmimista ja purkamista koskevien säännösten muuttamiseksi. Hallituksen esitys (62/1986), jonka pohjalta lakimuutos tehtiin, pohjautui pitkälti avioliiton solmimisen ja purkamisen osalta toimikunnan ehdotukseen. (Aarnio & Helin 1988, 11–1)

3 NAITTOMIES JA VANHEMPIEN KUUNTELEMINEN

Prosessi kohti avioliittoa alkoi sillä, että tuleva aviomies kertoi toiveensa avioliitosta naisen naittomiehelle. Vasta vuonna 1864 säädettiin täysivaltaisen 21-vuotiaan naisen, joka ei ollut holhouksen alaisena, oikeudesta avioitua ilman naittajaa ja hänen suostumustaan. (Koskinen 2009) Tässä luvussa käydään ensin läpi Maunu Eerikinpojan maanlain, kuningas Kristofferin maanlain ja kaupunginlain sekä vuoden 1734 naimakaaren (NK) säädöksiä naittajaa koskien. Tämän jälkeen tutkitaan, mitä edellä mainitut lait säätivät ylipäättään vanhempien avioliittoa koskevien mielipiteiden kuuntelemisesta.

3.1 Naittomies Maunu Eerikinpojan maanlain ja kaupunginlain sekä kuningas Kristofferin naimakaarien mukaan

Kuten aiemmin mainittiin, jo Helsinglannin maakuntalaissa säädettiin naisen tarvitsevan naittajan avioituakseen (Pylkkänen 1991, 80–82). Maanlakien naimakaarien mukaan naisen naittomies oli lähtökohtaisesti hänen isänsä tai hänen kuoltua etusijajärjestyksessä:

- vanhin veli,
- velipuoli isän puolelta
- velipuoli äidin puolelta
- isän isä
- äidin isä
- setä
- eno
- lähin lanko isän tai äidin puolelta, isän puolinen kuitenkin etusijalla. (Holmbäck & Wessén 1962, 39; Koivusalo 2005, 36; Ulkuniemi 1975, 26)

Maunu Eerikinpojan lain naimakaareissa isän jälkeen naittomieheksi asetettiin poika: ”Finns icke han (fader), då är det son.” Tämä kohtaa lienee kuitenkin ollut pelkkä kirjoitusvirhe. (Holmbäck & Wessén 1962, 39, 48) Naittomiehen etusijalistauksessa huomion kiinnittää erityisesti se seikka, että isän puolinen sukulainen

oli aina etusijalla. Äidillä ylipäätään oli ainoastaan oikeus neuvoa (Holmbäck & Wessén 1962, 39; Koivusalo 2005, 36; Ulkuniemi 1975, 26). Aiemmin maakuntalakien aikaan Upplannin laissa naiset hyväksyttiin naittajiksi (Holmbäck & Wessén 1962, 48).

Kaupunginlain naimakaaren mukaan naittomiehet olivat, mielenkiintoista kyllä, äiti ja isä yhdessä. Jos he olivat kuolleet, oli naittaja lähisukulainen ”nin quin se perinno menossa eritethän”. Naittaja saattoi olla myös se, kenet vanhemmat olivat todistettavasti valtuuttaneet toimimaan naisen esimiehenä ja hallitsemaan omaisuutta. (Ulkuniemi 1975, 156)

3.2 Naittomies vuoden 1734 lain mukaan

Laissa isä oli yhä ensisijaisesti tyttärensä naittaja, mutta äidin rooli neuvonantajana mainitaan heti seuraavaksi: ”Isä on tyttärensä naittaja, ja äiti mahta siihen neuwoo andaa.” Jos isä kuoli, äiti oli naittaja sukulaisten neuvojen avulla. Mikäli kumpikaan vanhemmista ei ole elossa, naittaja oli isän joko suullisesti tai kirjallisesti valtuuttama tai äidin sukulaisten neuvojen avulla naittajaksi nimitetty. (NK:1:3) Vasta sen jälkeen, jos valtuutettuja ei ollut, alettiin noudattamaan aiemmasta lainsäädännöstä tuttua etusijajärjestystä. (NK:1:3) Mikäli naisella ei ollut yhtään elossa olevaa sukulaista, naittaja oli ”orvon holhooja” (NK:1:3). Jos naittajasta tuli riitaa, sai tuomari parhaan ymmärryksensä ja omantuntonsa mukaan tuomita asiassa (NK:1:4). (Vuoden 1734 lain naimakaari 1:2–4)

3.3 Vanhempien mielipiteiden kuunteleminen

Sekä molempien maanlakien että kaupunginlain naimakaarien mukaan *tytär* menetti osuutensa sekä äitinsä että isänsä kuolinpesästä ottaessaan miehen vastoin vanhempiensa tahtoa. Osuuden menetti joko menemällä naimisiin miehen kanssa tai harrastamalla seksiä tämän kanssa. Äiti ja isä saivat antaa anteeksi tyttärensä teon. Jos riitaa syntyi siitä, oliko anteeksi annettu vai ei, tuli kahdentoista miehen todistaa asian puolesta. Kaupunginlaissa säädettiin todistajien määräksi kuusi kappaletta. (Holmbäck & Wessén 1962, 40; Ulkuniemi 1975, 27 ja 157)

Vuoden 1686 kirkkolaissa säädettiin sekä pojan että tyttären velvollisuudesta kuunnella vanhempiaan. Tytön kohdalla laki totesi yksioikoisesti, että hänen piti toimia ”Ruotzin Lain ja Privilegiain” mukaan. Miehenkin piti kuunnella vanhempiaan, mikäli he olivat elossa. Mahdollisissa riitatilanteissa oli ensin soviteltava tuomiokapitulissa, mutta mikäli sovintoa ei saatu aikaan, siirtyi asia maalliseen oikeuteen. Siellä, jos vanhempien mielipide ”täydellisen coettelemisen jälkeen” tuomittiin oikeaksi, oli miehenkin kunnioitettava vanhempiensa mielipidettä. Toisaalta laki myös korosti, etteivät vanhemmat saaneet käyttää valtaansa väärin. (Hellemaa, Jussila & Parvio 1986, 22)

Vuoden 1734 laissa sävy oli aiempaa maallista lainsäädäntöä pehmeämpi: naimattoman naisen ottaessa vanhempiensa tahdon vastaisen miehen, vanhemmilla oli *valta* tehdä hänet perinnöttömäksi (NK:6:1). Laissa ei siis kuitenkaan säädetty perinnön menettämistä automaattiseksi seuraukseksi väärän miehen valinnasta. Säännös koski myös leskeä hänen ”ollesans vielä heidän [vanhempiensa] huonesans ja leiwäsäns” (NK:6:2). Jos naimaton nainen isänsä ja äitinsä kuoleman jälkeen meni ilman naittajansa suostumusta naimisiin, oli naittajallakin valta tehdä nainen perinnöttömäksi. Jos nainen ei ollut hänen perillisensä, oli naisen maksettava kahdeskymmenesosa oman omaisuutensa arvosta vaivaisille, ”jos naittajan sen päälle canda” (NK:6:3). (Vuoden 1734 naimakaari 6:1–3)

Avioliittolain (234/1929) myötä vanhemmille on enää varattava tilaisuus tulla kuulluksi alaikäisen lapsen avioituessa. (L 13.6.1929/234)

4 KIHLAUS JA KUULUTTAMINEN VUOTEEN 1930 ASTI

Mikäli naittaja hyväksyi miehen tytön puolisosksi, täytyi ennen avioitumista kihlautua. Tässä luvussa käydäänkin läpi maanlakien, kaupunginlain sekä vuoden 1734 lain naimakaarien säädöksiä kihlauksesta. Lisäksi tässä luvussa käydään läpi edellä mainittujen lakien säädöksiä kuuluttamisesta eli avioesteiden tutkinnasta.

4.1 Kihlaus

4.1.1 Todistajat kihlajaisissa

Lainsäädäntö asetti tiukat muotovaatimukset kihlaukselle. Sen laillisuuden varmistamiseksi paikalla piti olla todistajia, joiden määrä vaihteli lain mukaan. Maanlakien ja vuoden 1734 lain naimakaarissa todistajien määräksi säädettiin neljä: tasapuolisesti kaksi molempien puolesta (Holmbäck & Wessén 1962, 40; Koivusalo 2005, 36–37; Vuoden 1734 lain naimakaari 3:1; Ulkuniemi 1975, 26–27). Sen sijaan kaupunginlain mukaan todistajia tarvittiin yhteensä kaksitoista: kuusi molempien puolesta (Ulkuniemi 1975, 157). Vuoden 1686 kirkkolaissa sen sijaan säädetään kahdesta miestodistajasta, yksi kummankin puolesta (Hellemaa ym. 1989, 23).

4.1.2 Kihlalahjat

Molempien maanlakien naimakaareissa säädettiin myös siitä, kuinka paljon ”jalosukuinen” mies sai kihlatulleen viedä lahjoja: hevosen, satulan, suitset, kaavun ja hatun. Näiden lahjojen oli riitettävä, nainen ei saanut vaatiakaan enempää. (Holmbäck & Wessén 1962, 41; Ulkuniemi 1978, 46; Koivusalo 2005, 40) Kaupunginlaissa tai myöhemmässä lainsäädännössä ei ole enää yksilöity kihlalahjoja.

4.1.3 Kihlauksesta ”selkeil ja ymmärtäväisil Sanoilla”

Vuoden 1686 kirkkolaissa säädettiin todistajien määrän lisäksi, että kihlauksen oli tapahduttava molempien tahdosta ja niin, että molemmat osapuolet ymmärtävät asian. Kihlaukseen ei saanut liittyä uhkailua tai pelottelua. Alaikäisenä ja/tai vaaavaltaisena tehty salainen avioliittolupaus oli mitätön ja rangaistava teko. Sel-

laista ihmistä ei saanut kihlata, joka ei osannut luterilaista Katekismusta, eikä ollut käynyt ”Herran ehtoollisella”. Kihlalahjojen antamista laki piti merkityksettömänä: kihlaus syntyi silloin kun osapuolet antoivat ”toinen toisens Kättä”. (Hellemaa ym. 1989, 23)

4.1.4 Kihlaus vuoden 1734 lain naimakaareissa

Vuoden 1734 lain naimakaareissa uutta oli 3 luvun 2 pykälän maininta *kirjallisesta* sopimuksesta, jota ei saanut rikkoa kihlaamalla toisen henkilön. Vuoden 1734 laki jatkoi vuoden 1686 kirkkolain linjaa siinä, ettei kihlaukseen saanut liittyä uhkailua tai pelottelua. Tämä tuli ilmi sen 4 luvun 1 pykälän mukaan ilman havaittavaa suostumusta kihlaus oli mitätön. Kihlaus ei ollut kuitenkaan mitätön, jos kihlakumppanit olivat ”sekaantuneet toisiinsa”, eli harrastaneet seksiä. Juovuksissa tehty kihlauskaan ei ollut pätevä. (Vuoden 1734 laki NK:3:2 ja NK:4:7)

4.2 Kuulutus

Maanlaeissa ja kaupunginlaissa säädettiin, että kihlauksen jälkeen ennen avioliittoa pitäjän papin oli kuulutettava liitto kolmena sunnuntaina (Holmbäck & Wessén 1962, 39; Ulkuniemi 1975, 27 ja 157). Pappi määräytyi naisen asuinpaikan mukaan (Holmbäck & Wessén 1962, 39; Ulkuniemi 1978, 44) Kuulutuksen tarkoitus oli sekä antaa kirkolle mahdollisuus tutkia puolisoiden esteettömyys että yksityisille ihmisille mahdollisuus lausua avioliitosta jotakin. Jo katolisen kirkon aikana vuoden 1215 kirkolliskokous vaati kirkollisen kuulutuksen laillistamista, ja se oli myös 1571 kirkkojärjestyksessä ja 1686 kirkkolaisissa laillisen avioliiton edellytys. Tosiasiallisesti kirkollinen kuulutus legalisoitiin vasta vuoden 1734 naimakaareissa. (Mahkonen 1978, 13–14) Katolisuuden aikana säädetyssä Maunu Eerikinpojan maanlaissa, kaupunginlaissa ja sen päivitettyssä versiossa, kuningas Kristofferin laissa, on siis selkeästi tässä kohtaa nähtävissä kirkon vaikutus avioliittolainsäädäntöön. Vuoden 1734 naimakaaren 7 luvun 2 pykälän mukaan avioliitto piti edelleen kuuluttaa kolmena sunnuntaina siinä seurakunnassa, jossa morsian asui. Jos mies oli sotimassa tai muun syyn takin lähetetty pois valtakunnasta, sai avioliiton kuuluttaa vain yhtenä sunnuntaina tai pyhäpäivänä. (Vuoden 1734 laki NK:7:2)

5 AVIOITUMINEN VUOTEEN 1930 ASTI

Tässä luvussa käsitellään avioliiton solmimista ja edusmiehisyyttä Maunu Eerikinpojan laeista vuoteen 1930 saakka. Vaikka tutkielman päätarkoituksena ei ole käydä läpi avioliiton solmimisen oikeusvaikutuksia, olen kuitenkin halunnut nostaa edusmiehisyyden esille siitä syystä, että sen kautta saa hyvän kuvan naisen asemasta.

5.1 Avioliiton solmiminen Maunu Eerikinpojan, kuningas Kristofferin maanlakien ja kaupunginlain naimakaarien mukaan

Sulhasen oli kerrottava naittomiehelle haluamansa häätjuhlan päivämäärän kuutta viikkoa ennen h-hetkeä. Maanlakien ja kaupunginlain naimakaarien mukaan naittomies antoi häätpäivänä tytön aviomiehelle juhlanan värssyn kera. Siinä nainen annettiin miehelle emännäksi, jolle kuuluu puoli vuodetta, lukot, avaimet. Maanlakien mukaan naiselle kuului avioliiton myötä joka *kolmas* penninki, jonka he ovat saaneet tai tulevat saamaan. Kaupunginlain mukaan nainen naitettiin kolmasosan sijaan *puolelle* irtaimistolle ja maalle, voitettulle ja vielä voittamattomalle. (Holmbäck ym. 1962, 40–41; Ulkuniemi 1975, 28–29 ja 157–158)

Nainen ei vihkimistilaisuudessa sanonut mitään, kunnes vuoden 1571 kirkkojärjestyksessä määrättiin, että tämän oli annettava myöntävä vastaus (Mäkelä 1989, 32). Vihkiminen ei maanlakien ja kaupunginlain mukaan ollut pakollista, se tarkoitti vain kirkon siunausta liitolle. (Ylikangas 1967, 53).

5.2 Häätjuhlaa koskevat säännökset

Maanlaeissa on tiukkaan määrätty häihin ja muihin ”vieraspitoihin” kutsuttavien vieraiden määrä. Juhliin sai kutsua yhden piispan, häntä seuraavat kaniikit ja kaksi muuta kaniikkia. Heidän lisäksi sai kutsua kahdeksan ritaria, 40 asemiestä, 20 talonpoikaa ja 10 kirkkoherraa. Toisaalta laissa mainitaan myöhemmin, että pappeja sai kutsua häätjuhliin enemmän kuin kymmenen ja köyhää väkeä niin paljon kuin kykeni. Kuitenkin, jos juhlien järjestäjä kutsui enemmän vieraita kuin laissa oli säädetty, sai hän sakkoja 40 markkaa. Kuokkavieraiden oli maksettava sakot,

joiden suuruus määräytyi säädyn mukaan. Kuninkaan ritarin oli maksettava 40 markkaa, talonpojan sen sijaan tarvitsi maksaa ainoastaan kolme markkaa tai ”ruumiillaan” töitä tekemällä. Syylliseksi toteamiseen tarvittiin kolme todistajaa, muuten rikos jäi rankaisematta. (Holmbäck & Wessén 1962, 42–47; Ulkuniemi 1978, 46–47) Kaupunginlaissakin on säädöksiä hääjuhlia koskien, mutta muinais-suomen takia niitä ei voi luotettavasti tulkita (kts. Ulkuniemi 1975, 159). Myöhemmässä lainsäädännössä ei enää ole hääjuhlaa koskevia säädöksiä.

5.3 Epätäydellisen avioliiton syntyminen

Vuoden 1686 kirkkolaki sääti kahdesta tavasta, joilla epätäydelliseksi katsottu avioliitto syntyi (Mahkonen 1978, 15). Ensinnäkin sen mukaan kihlattujen harrastama seksi tarkoitti avioliiton syntymistä. Liitto vaati kuitenkin vielä kirkon ”sittomisen”. Toinen epätäydellisen avioliiton syntymistapa oli se, jos naimattoman naisen vietti avioliittolupauksin. Tässäkin tapauksessa siis piti solmia avioliitto. (Hellemaa ym. 1986, 23). Jos mies kielsi luvanneensa mitään, eikä sovintoa saatu aikaan, siirtyi asia toisen osapuolen kanteesta maallisen oikeuden käsiteltäväksi, jossa osapuolet julistettiin aviopuolisoiksi (Hellemaa ym. 1986, 23; Mahkonen 1978, 15). Kirkkolain säädökset siirtyivät lähes suoraan vuoden 1734 naimakaa-reen. Ainoastaan lain käyttämässä ilmaisussa on ero, sillä se käyttää molemmissa tapauksissa epätäydellisen avioliiton kriteerinä ilmaisua ”- - jos mies yhteyttä pitää - -”. Naista ei siis nähty aktiivisena toimijana. (kts. vuoden 1734 laki NK:3:9 ja NK:3:10)

5.4 Kirkollinen vihkiminen

Vuoden 1686 kirkkolaki antoi papeille selvät ohjeet kirkollista vihkimistä koskien: ketään ei saanut vihkiä lakia ja säätyjä vastaan. Pappien piti, erityisesti avioituvia, muistuttaa ”cuinga wahwa ja callis Awiokäskyn Side on”. Miehen ja naisen tuli sekä vastoin- että myötäkäymisissä asua yhdessä uskollisessa rakkaudessa ja sovinnossa sekä olla toinen toisensa neuvona, lohdutuksena ja apuna. Pappien oli viran puolesta kiellettävä hääväkeä juomasta ja olemasta äänekkäitä: kirkkoon ei saanut tulla ”Trummuilla / Ambumisella / ja caicinaisel sopimattomal Metetellillä”. Vihkimisen oli sisällettävä niitä virsiä ja rukouksia, jotka löytyivät ”Käsi-

kirjasta”. Mahdollinen papin pitämä puhe oli pidettävä lyhyenä. Mikäli vihkimistilaisuudessa jompikumpi kielsi haluavansa liittoa, tuli papin lopettaa vihkiminen parempaan tietoon asti. (Hellemaa ym. 1986, 22–25)

Lopullisesti kirkollinen vihkiminen säädettiin pakolliseksi vuoden 1734 lain naimakaassa, aivan kuten siis kirkollinen kuuluttaminenkin (Mahkonen 1978, 22). Vuoden 1734 lain naimakaassa ei enää säädetä maanlakien ja kaupunginlain tunnustamasta menettelystä, jossa naittaja luovuttaisi naisen miehelle määrämutoisen puheen kera. Sulhasen oli kuitenkin tuttuun tapaan ilmoitettava haluamansa häääpäivän naittajalle kuutta viikkoa ennen (NK:8:1). Vihkimisen sai suorittaa kahden päivän jälkeen kuuluttamisesta (NK:7:2).

5.5 Edusmiehisuus

Maan- ja kaupunginlaeissa määrättiin suoraan, että naisen oli mentävä sänkyyn tuoreen aviomiehensä kanssa. Sänkyyn menemisestä seurasi se, että avioliitosta tuli laillinen ja miehestä tuli naisen esimies. (Holmbäck & Wessén 1962, 43; Koivusalo 2005, 42; Ulkuniemi 1975, 29, 159) Vuoden 1734 laki ei enää maininnut yhteistä yötä kriteerinä edusmiehisyyden syntymiselle, vaan toteaa aviomiehestä tulevan naisen ”edeswastaja” vihkimisen seurauksena. Uutta laissa on myös se, että siinä erikseen mainitaan naisen seuraavan miehensä säätyä ja tilaa avioliiton myötä. (Vuoden 1734 laki NK:9:1)

Naista, siis ainakin naimisissa olevaa, voitiin pitää pelkän sukupuolen perusteella kykenemättömänä oikeustoimiin ja täten eräänlaisen holhouksen tarpeessa olevana vajaavaltaisena. Edusmiehisyyden seurauksena nainen ei voinut olla vastaaja tai kantaja. Tästä syystä miehet puhuivat naisten puolesta oikeudenkäynnissä. Useimmiten naista edusti hänen aviomiehensä. Jos nainen oli rikoksentekijä, ja hänen teostaan määrättiin sakko, haettiin sakkosuoritus hänen naittajaltaan. Toisaalta nainen ei rikoksenkohteenakaan ollut asianomistaja: esimerkiksi miehen pahoinpidellessä naistaan, oli asianomistajana tämän miespuoliset sukulaiset. Limingan tuomiokirjasta vuodelta 1661 voidaan löytää oikeustapaus, joka havainnollistaa sukulaisten asianomistajuutta. Naittaja syytti miestä tytön ”makaamisesta”, eli seksin harrastamisesta, mutta mies kielsi avioliittolupauksen. Näin ollen

miehelle tuomittiin salavuoteudesta sakkorangaistus, josta asianomistajalle kuuluva osa meni tytön naittajalle. (Pylkkänen 1990, 66–76 ja 136)

Aviomiehellä oli myös valta hallita puolisonsa omaisuutta. Naimiskaarien mukaan mies ei kuitenkaan saanut vaihtaa vaimon maata ilman tämän suostumusta. Jo vuosien 1904–1905 säätyvaltiopäivillä talonpoikaissääty ehdotti lainmuutoksia, joiden myötä avioliitossa oleva nainen vihdoinkin vapautettaisiin miehensä holhouksesta. Aviomiehen edusmiehisuus päättyi lainsäädännöllisesti vasta 1930. (Vuoden 1734 laki NK:11:1 ja NK:1:6; Huttunen 1930, 10; Koivusalo 2005, 45, Koskinen 2009)

6 KIHLAUKSEEN JA AVIOLIITON SOLMIMISEEN LIITTYNEET RIKOKSET

Tässä luvussa paneudutaan Maunu Eerikinpojan maanlain ja kaupunginlain naimakaarien, Kristofferin maanlain naimakaaren sekä vuoden 1734 lain naimakaarien kihlausta ja avioliittoa koskevia rangaistavaksi säädettyjä tekoja. Rikoksien sekä niistä aiheutuneiden rangaistuksen hahmottamisen helpottamiseksi alle on koottu taulukko. Taulukossa 1 Maunu Eerikinpojan maanlain naimakaaren ja kuningas Kristofferin maanlain naimakaaret on esitetty yhdessä sarakkeessa niiden rangaistusten ollessa pääosin täysin samanlaiset.

Taulukko 1. Rangaistavaksi säädetyt teot.

RANGAISTA-VA TEKO	RANGAISTUS MAANLAEIS-SA	RANGAISTUS KAUPUNGINLAIS-SA	RANGAISTUS VUODEN 1734 LAISSA
Naisen kihlaaminen ilman naittomiehen statusta	40 mk kuninkaalle, kihlakunnalle ja naittomiehelle	40 mk	15 taaleria (d) sakkoa, kihlaus mitätöitiin
(Mieheltä) avioliiton kieltäminen ilman hyvää syytä	40 mk	40 mk	50 d + velvollisuus korvata vahinko
Kahdelle miehelle saman naisen naittaminen	40 mk	40 mk, puolet kuninkaalle, puolet kaupungille	30 d sakkoa, naittamisesta aiheutunut vahinko oli korvattava
Mies kihlaa itselleen jo laillisesti kihlatun naisen	3 mk piispalle. Kuuden miehen valalla sai vanhoa, ettei tiennyt naisen aiemmasta kihlauksesta.	3 mk piispalle. Kahden miehen valalla sai vanhoa, ettei tiennyt naisen aiemmasta kihlauksesta.	Sinkkumiehelle 15 d, kihloissa olevalle miehelle 30 d, naiselle 30 d. Tahaton teko: syylliselle 30 d ja vahingonkorvausvelvollisuus.
Kahden ihmisen kanssa kihlautuminen	Hengen menetys tai 40 mk KrML:ssa	Hengen menetys	Hengen menettäminen, ruumiillinen kuritus, vankeus tai sakko
Mies valehtelee säätynsä, ja siten saa petoksella kihlattua naisen	-	-	80 d sakkoa. Jos petos johti vihkimiseen, tuli miehen maksaa kaksinkertainen sakko.

Sekä maanlaeissa, kaupunginlaissa että vuoden 1734 laissa on siis jopa viisi samaa rangaistavaksi määriteltyä tekoa. Vaikka rangaistavaksi asetetut teot ovat samat, on rangaistuksissa kuitenkin tapahtunut muutosta.

6.1 ”Naisen kihlaaminen ilman naittomiehen statusta”

Maanlaeissa ”valenaittomiehelle” määrätty 40 markan sakko jaettiin kolmeen osaan kuninkaan, kihlakunnan ja naittomiehen kesken. Sakon maksamisen saattoi välttää naittomiehen myöntämällä luvalla, tosin kahdentoista miehen täytyi olla vannomassa vala. Kahdentoista miehen vala tarvittiin myös todistamaan, ettei väärän miehen suorittamaa kihlausta oltu tehty. Kaupunginlain säädös rikoksesta oli samanlainen muuten, mutta toimenpiteisiin riitti kuuden miehen vala. Vuoden 1734 lain naimakaari toteaa yksioikoisesti, että teosta seuraa 15 taalerin sakko ja kihlauksen mitätöinti (NK:3:3; Holmbäck & Wessén 1962, 39; Ulkuniemi 1975, 27 ja 157)

Valamenettely tarkoitti sitä, että syytetty saattoi vapautua syytteestä kunniallisten miesten avulla, jotka vannoivat miehen syyttömyyden puolesta. Miesten ei siis tarvinnut olla todistajia tai ylipäätään tietää asiasta mitään, vain heidän statuksensa yhteiskunnassa riitti vakuuttamaan syytetyn syyttömyydestä. (Salonen 2009, 65)

6.2 ”Mieheltä avioitumisen kieltäminen ilman hyvää syytä”

Maanlakien mukaan 40 markan sakon sai siitä, että kielsi ilman hyvää syytä *miehen* naimisiin menemisen. Mikäli sakon maksaminenkaan ei saanut naittajaa muuttamaan mieltänsä, sai neljä tuomarin määräämää miestä hakea naisen kotoaan – vaikka oven rikkomalla. Naittajan asema oli siis osaltaan suojattu, mutta toisaalta haluttiin estää aseman mielivaltaisen käyttö. (Holmbäck & Wessén 1962, 40; Ulkuniemi 1975, 28) Kaupunginlaissa säädettiin vastaavanlaisesta menettelystä, sakon määräkin oli sama (Ulkuniemi 1975, 158). Vuoden 1734 lain naimakaaren mukaan naittaja sai ”laittoman estämisen tähden” 50 taalerin sakot, mahdollinen vahinko tuli myös korvata (NK:7:1). Sen sijaan menettelystä hakea nainen väkivaltaisilla keinoilla laki ei enää säätänyt, päinvastoin. Lain 1 luvun 1 pykälässä

sanotaan selvästi, että miehen pitää pyytää naista naittajalta ”ja ei wäkiwallalla ottaman” (NK:1:1). Tässä näkee selvästi sen, että lait näkivät avioliiton solmimisen naittajan ja sulhasen välisenä toimena. Yksikään laki ei säädi *naiselta* avioitumisen kieltämisestä ilman hyvää syytä, ainoastaan sulhasta ja hänen halujaan on haluttu suojata.

6.3 ”Kahdelle miehelle saman naisen naittaminen” ja ”mies kihlaa itselleen laillisesti kihlatun naisen”

Kahdelle miehelle saman naisen naittamisesta sai neljäkymmenen markan sakon sekä maanlaeissa että kaupunginlaissa. Vuoden 1734 lain naimakaassa samasta teosta rangaistuksena säädettiin sekä 30 taalerin sakko että vahingonkorvausvelvollisuus. Samassa yhteydessä maanlait ja kaupunginlaki toteavat, että jälkimmäisenä naisen kanssa kihloihin menneen täytyi maksaa *piispalle* kolmen markan sakko. Sakon maksamisen saattoi välttää vannot kuuden miehen valalla, ettei tiennyt aiemmasta kihlauksesta. Kaupunginlain mukaan kahden miehen vala riitti. (Holmbäck & Wessén 1962, 39; Ulkuniemi 1975, 27 ja 157) Vuoden 1734 lain naimakaassa sen sijaan on vielä ihan erikseen säädetty rangaistavaksi ”mies kihlaa itselleen jo laillisesti kihlatun naisen”. Naimaton mies sai tästä teosta 15 taaleria sakkoa, nainen 30 taaleria. Mikäli mies oli kihlautunut, nousi hänenkin sakonsa 30 taaleriin. Mikäli toinen osapuoli ei tiennyt kumppaninsa aiemmasta kihlauksesta, maksoi kaksinkihlaukseen syyllinen sekä 30 taaleria sakkoa että vahingonkorvauksen. (NK:3:4 ja NK:3:5)

6.4 ”Kahden ihmisen kanssa kihlautuminen”

Molempien maanlakien korkeimpien syiden kaassa säädettiin selvästi: jos poistui vaimonsa luota ja tämän jälkeen kihlasi toisen henkilön sekä vielä kaiken huijaksi harrasti seksiä tämän kanssa, menetti siitä hyvästä henkensä. Samaa lakia sovellettiin myös naisten tekemiin vastaavanlaisiin rikoksiin. Kristofferin maanlain naimakaaren mukaan, jos uutta kihlattuakaan ei kuitenkaan maannut, selvisi pahanteosta maksamalla 40 markan sakot. (Holmbäck 1962, 214; Koivusalo 2005, 175). Kaupunginlaissa samasta teosta rangaistuksena miehelle oli kaulan katkaisu ja naiselle kivityskuolema (Ulkuniemi 1975, 224–225).

Vuoden 1734 lain pahanteon kaaren mukaan miehen tai naisen luopuessa puolisostaan ja kihlautuessa naimattoman henkilön kanssa, menetti tämä henkensä. Naimatonta rankaistiin ”neljälläkymmenellä parilla raippa-witzoilla, colmella-kymmenellä parilla witzoilla, [tai] cuucauden wangiudella wedellä ja leiwällä”. Kuukauden vankeusrangaistuksen sai siinä tapauksessa, jos tiesi henkilön olevan naimisissa. Jos seksin harrastamista ei ollut tapahtunut, selvisi naimisissa oleva 80 taalerin sakkojen ja naimaton osapuoli 40 taalerin sakkojen maksamisella. (Vuoden 1734 laki pahateon kaari 9:1) Jos mies tai nainen ei luopunut puolisostaan, mutta kihlautui kuitenkin jonkun toisen kanssa, oli hänen suoritettava 60 taaleria sakkoa. Jälleen seksin harrastaminen nosti rangaistuksen ylöspäin kovuusasteikolla: naimisissa olevalle määrättiin 80 kappaletta raipaniskuja, 60 vitsan iskua tai kuukauden vankeusrangaistus. Sama rangaistus koski myös epätäydellisesti syntyneessä avioliitossa olevaa. Mikäli toinen osapuoli tiesi kihlattunsa naimisissa olemisesta, rankaittiin häntä ”colmella parilla colmattakymmendä raippa-witzoilla, cahdexalla parilla toistakymmendä witzoilla, [tai] cahdenkymmenen päivän wangiudella, wedellä ja leiwällä.” (PTK:9:2)

Rikoslain (39/1889) 19 luvun mukaan kaksinnaiminen oli edelleen rangaistavaksi säädetty teko. Kaksinnaimisesta naimattoman henkilön kanssa sai kuritushuonerangaistusta enintään neljä vuotta. Lieventävien asianhaarojen myötä vankeus saattoi olla vähintään kaksi kuukautta ja enintään kaksi vuotta. Jos naimaton tiesi toisen osapuolen avioliitosta, määrättiin tälle vankeutta tai kuritushuonerangaistus, jonka kesto oli enintään kaksi vuotta. Jos mies ja nainen olivat molemmat naimisissa ja kaksinnaivat toisensa, sai siitä rangaistuksena kuritushuonetta enintään kuusi vuotta. Lieventävien asianhaarojen takia rangaistus saattoi olla *vankeutta* vähintään kuusi vuotta. (RL 19.12.1889/39 19:4–5)

Vuonna 1947 hallituksen esityksen mukaan se, että laissa säädetään uskollisuusvelvoitteen rikkomisesta, ei edistä avioliittojen pysyvyyttä. Lisäksi luku katsottiin vanhentuneeksi, sillä muissa Pohjoismaissa vastaavat säännökset oli kumottu jo kymmenisen vuotta aikaisemmin. Näin kaksinnaimisen rangaistavuus poistui vuonna 1948. Ainoaksi seuraukseksi uskollisuusvelvoitteen rikkomisesta jäi se,

että puoliso saattoi tuolloin vaatia avioliiton purkamista ja vahinkojen korvaamista. (HE 121/1947)

6.5 ”Säädyn valehteleminen ja petollinen viettely”

Vuoden 1734 lain naimakaaren mukaan suurin rikos oli säädyn valehteleminen ja siten petollisesti kihlaukseen vietteleminen, ainakin jos katsoo sakon määrän suuruutta. Edellä mainitusta teosta miehen piti maksaa 80 taaleria, josta puolet meni naiselle. Mikäli petos johti avioliittoon asti, piti miehen maksaa puolet enemmän sakkoa. (Vuoden 1734 laki NK:4:6) Naista ei edes mainittu mahdollisena aktiivisena toimijana tällaisessa rikoksessa.

Rikoslain (39/1889) 18 luvun 1 pykälän mukaan säädyn tai nimen valehtelemisestä ja siten petollisesta viettelystä aviosopimukseen sai korkeintaan vuoden vankeusrangaistuksen tai pelkkiä sakkoja. Sama rangaistus koski myös avioesteen tai jonkin muun avioliiton purkautumiseen saattavan seikan salaamista. Jos petollinen viettely johti avioliittoon tai seksin harrastamiseen, määrättiin pettajälle kuritus-
huonerangaistus enintään kahdeksi vuodeksi tai teon erityisen törkeyden perusteella enintään neljäksi vuodeksi. Rangaistus saattoi olla myös lievempi: vankeutta vähintään kuusi kuukautta, enintään kaksi vuotta. Virallinen syyttäjä sai nostaa syytteen vain jos asianomistaja itse oli ilmoittanut rikoksen syytteeseen pantavaksi tai hakenut aviosopimuksen tai avioliiton purkamista. Erittäin mielenkiintoista on se, että Rikoslain 18 luvun 1 pykälä on nykypäivänäkin vielä täysin samanlainen kuin lain ilmestyessä 1800-luvun lopulla. (RL 19.12.1889/ 39 18:1)

7 AVIOLIITON SOLMIMISEN PERUSTEELLA ANNETUT LAHJAT

Tässä luvussa käsitellään huomenlahjaa ja myötäjäisiä.

7.1 Huomenlahja

7.1.1 Huomenlahjan suuruus maanlakien mukaan

Maanlakien huomenlahjasäädöksessä näkyi selvästi säätyjen väliset erot: ritari antoi vaimolleen 40 täysipitoista markkaa, asemiehet tai käännöksestä riippuen ”svennit” 20 täysipitoista markkaa ja rälssimiehet 10 täysipitoista markkaa. Termi ”täysipitoinen” viittaa täysiarvoiseen rahaan, Ruotsissa oli käytössä myös toinen arvoltaan huonompi kolikko, jossa hopean määrä oli vähennetty halvemmilla metalleilla (Pihkala 2002). Svenni sen sijaan tarkoitti tavallista ruotsalaista henkilöä. Kiinteässä asuva talonpoika antoi kolme markkaa ja vailla vakinaista asuinpaikka oleva mies ainoastaan yhden markan. (Holmbäck & Wessén 1962, 43; Koivusalo 2005, 41, Ulkuniemi 1975, 30 Ulkuniemi 1978, 47)

7.1.2 Huomenlahjan antaminen kaupunginlain mukaan

Kaupunginlain naimakaaren käyttämästä kielestä saa sellaisen käsityksen, että huomenlahjan antaminen olisi ollut vapaaehtoista: ”Joca huomenlahia tahto anda morsiammellens - -”. Kuitenkin toisaalla säädetään: ”- - nin pitä - - huomen lahiat annettaman” ja ”pitä annettaman ensimeissä hää päiuänä”. Huomenlahjan määrä sai olla 24 markkaa, ei yhtään enempää. Huomenlahjan arvo sai kuitenkin olla vähemmän. Jos mies sanoi, ettei halua antaa niin suurta huomenlahjaa, jokaisen vieraan oli annettava kaksi äyriä, ei enempää kolmen markan sakon uhalla. Lopuksi säädettiin vielä, että huomenlahja oli annettava hääpäivänä. Kaupunginlain mukaan huomenlahjan sai antaa valmiina rahana, maana tai kartanona oman mielensä mukaan. (Ulkuniemi 1975, 159).

7.1.3 Kuninkaan antama huomenlahja

Kuninkaan antamasta huomenlahjasta on oma säännös sekä Maunu Eerikinpojan maanlain ja kuningas Kristofferin maanlain kuninkaankaassa: kuninkaan tuli antaa hänen neuvonantajien ohjeiden mukainen huomenlahja. Lain mukaan huomenlahjan suuruus ei saanut ylittää edellä mainittujen neuvonantajien antamien ohjeiden mukaista arvoa, eikä kuningas saanut antaa linnoja tai linnoituksia. Huomenlahja oli voimassa vain vaimon eliniän ajan, jonka jälkeen omaisuus palautui takaisin kruunulle. Kuningattaren osalta laki lausui sen, että hänelle myönnettiin valtakunnassa olleen kuninkaan neuvoston päättämän suuruinen huomenlahjan lunastus, mikäli hän halusi mennä naimisiin tai poistua maasta. Lain mukaan kenelläkään ei myöskään ollut oikeutta ottaa häneltä huomenlahjaa pois niin kauan kuin hän on naimaton ja on maassa. Jos hän kuitenkin todistettavasti asetautui valtakuntaa vastaan, menetti hän sekä huomenlahjansa että lunastuksen. (Koivusalo 2005, 19; Holmbäck & Wessén 1962, 8; Ulkuniemi 1975, 17)

7.1.4 Huomenlahja vuoden 1734 lain naimakaaren mukaan

Vuoden 1734 lain naimakaaren mukaan miehen oli luvattava naiselle huomenlahja ennen vihkimistä. Naisen siviilisäädylly ei ollut merkitystä, lahja oli annettava leskellekin. Huomenlahja sai olla joko irtainta tai kiinteä omaisuutta, ei kuitenkaan molempia samaan aikaan. (Vuoden 1734 laki NK:9:2)

7.1.5 Huomenlahja: maksu neitsyydestä vai avustus tulevaisuutta varten?

Huomenlahjan tarkoituksiperistä on olemassa useita teorioita. Huomenlahjan voidaan ajatella olleen joko jonkinlainen siveyspalkinto, maksu naisesta tai leskiavustus, naimaosan täydennys. Huomenlahjan luovutusajankohdan, siis yhteisen yön viettämisen jälkeen, huomioon ottaen voisi sen ajatella olleen jonkinlainen palkinto siveydestä. Toisaalta lainsäädännöstä ei löydy minkäänlaista viittausta siihen, että huomenlahja olisi annettu vain ensimmäistä kertaa avioituvalle naiselle. Leskiavustusteorialle tukea antaa se, että nainen sai huomenlahjan hallintaansa vasta miehen kuoltua. Huomenlahja oli statussymboli, arvokas huomenlahja kertoi varakkaasta suvusta. Etenkin aatelisto rikkoi lakien enimmäismääräyksiä räikeästi

tekemällä ”parannuksia”, jolla sen arvoa saatiin nostettua. Naimaosan täydennys huomenlahja on ollut maalla, jossa naimaosat olivat erikokoiset. Huomenlahjan antaminen poistuikin vuonna 1878, kun puolisoitten väliset naimaosat säädettiin yhtä suuriksi. (Ylikangas 1988, 78–96)

7.2 Myötäjäiset

Maanlakien naimakaarien mukaan myötäjäiset olivat maata tai irtaimistoa, jota isä antoi naimisiin menevälle pojalleen tai tyttärelleen. Myötäjäisten saaja piti omaisuutta hallussaan niin kauan kunnes lahjan saaja kuoli. Tällöin lahjan saaja palautti omaisuuden takaisin kuolinpesään perinnönjakoa varten. Leskiäidin luovuttamien myötäjäisten kanssa toimittiin samoin. Riitatilanteita varten laissa on omat säädöksensä. Naittajalla oli oikeus luovuttaa myötäjäisiä niin paljon kuin halusi. Mikäli lahjan saajan mielestä omaisuus oli naittajan hallussa, oli tällä mahdollisuus vanhoa kahdentoista miehen valalla, että annettu määrä oli se jonka hän antoi, eikä enempää voinut vaatia. Toisaalta laki suojeli myös myötäjäisten saajaa: hänellä oli myös oikeus vanhoa kahdentoista miehen valalla, että hänelle oli luvattu tietty määrä omaisuutta. Erona naittajan käyttämään valamenettelyyn oli se, että myötäjäisten saajan valamiehistä kahden tuli ensin todistaa ja vasta sen jälkeen vanhoa vala. (Holmbäck & Wessén 1962, 44; Ulkuniemi 1978, 48) Mielenkiintoista kyllä, kaupunginlaista ei löydy mitään myötäjäisiin liittyvää. (Ulkuniemi 1975)

Vuoden 1734 lain naimakaareissa on oma lukunsa ”myötäandamisesta ja läxiäisistä”. Luvun mukaan myötäjäisiä antoi joko äiti *tai* isä pojan tai tyttären mennessä naimisiin. Äiti ja isä siis rinnastettiin samanarvoisiksi myötäjäisten antajiksi. Näin ollen naispuolisen antajan ei tarvinnut olla enää ”leskivaimo”, kuten aiemmassa lainsäädännössä. Myötäjäiset voitiin antaa maana, huoneina tai irtaimistona. Uutena asiana verrattuna vanhempaan lainsäädäntöön oli se, että annettu määrä kirjoitettiin ylös. Irtaimelle määriteltiin hinta, ja siitä tehtiin kuitti. ”Läksiäisistä nauttiminen” sai jatkua niin kauan kunnes toinen vanhemmista kuolivat, jolloin saatu omaisuus piti palauttaa takaisin kuolinpesälle perinnönjakoa varten. Myötäjäisistä tullutta mahdollista ”hyödytystä” eli voittoa ei tarvinnut palauttaa. Jos

kuittikirjaa tai muuta todistusta ei löytynyt, omaisuus tuotiin jakoon vannotulla valalla. Jos ”taloncappale hukattiin”, piti mahdollinen arvonalentuminen korvata. Jos lapsilla oli lapsia, meni omaisuus heille ”samalla ehdolla, kuin se heidän isäl- lens eli äitillens ollut on”. Laki koski myös niitä tapauksia, joissa joku antoi läk- siäslahjoja lasten ”huonesta ja cotoa eritessä” tai muissa tapauksissa.(NK:16:1–3)

Myöhemmässä lainsäädännössä ei ole säädetty myötäjaisistä. Myötäjäisten kon- septi ei kuitenkaan poistunut suomalaisesta kulttuurista. Yleisessä tiedossa on, että myötäjäisiä on annettu vielä 1900-luvullakin.

8 KIHLAUTUMINEN JA AVIOLIITON SOLMIMINEN VUODESTA 1930 NYKYPÄIVÄÄN SAAKKA

Kuten jo aiemmin mainittu, vuonna 1911 säädettiin siviilivihkimisestä. Tässä luvussa käydään läpi, mitä säännöksiä kuuluttamiseen eli avioesteiden tutkintaan on liittynyt, kenellä on ollut valtuudet vihkiä 1900-luvun kuluessa ja mitä säännöksiä ylipäättänsä 1900-luvun avioliittolainsäädäntö tuntee vihkimiseen ja kihlaukseen liittyen. Luvussa käsitellään myös parisuhteen rekisteröinnin lyhyt historia.

8.1 Kihlaus

Avioliittolain (234/1929) säätämisestä lähtien kihlauksen määritelmä on pysynyt samana. Avioliittolain mukaan mies ja nainen ovat kihlautuneet sopiessaan avioliittoon menemisestä toistensa kanssa. Sukupuolineutraalin lain myötä määritelmä muuttuu muotoon ”kaksi henkilöä”. (Laki avioliittolain muuttamisesta 156/2015 1:1; HE 65/2015)

8.2 Kuuluttaminen

Avioliittolain (234/1929) 4 luvun 13 pykälä käsitteli kuuluttamista. Kuulutuksen antaja määriteltiin laissa evankelisluterilaisessa kirkossa kirkkoherraksi, kreikkalaiskatolisessa kirkossa seurakunnan esimieheksi ja muussa uskonnollisessa yhdyskunnassa joko johtajaksi tai yhdyskunnan hallituksen valtuuttamaksi hallituksen jäseneksi. Siviiliavioliiton kuulutuksen maaseudulla antoi kihlakunnantuomari, kihlakunnanoikeuden puheenjohtaja tai korkeimman oikeuden määräämä viranomaisena. Kaupungissa kuulutuksen antaja oli maistraatin puheenjohtaja tai sen määräyksellä joku sen lainoppinut jäsen tai järjestysoikeuden puheenjohtaja. (AL:4:13)

Kuulutusta pyydettiin, vanhaa Ruotsin aikaista lainsäädäntöä mukaillen, sen paikakunnan viranomaiselta, jonka kirkonkirjoihin tai rekisteriin nainen oli merkitty tai jonka alueella hän oleskeli (AL:4:14 ja 5:27). Kihlattujen tuli esittää selvitys, että avioliitto oli lain mukainen, mikäli kirkonkirjasta tai rekisteristä ei asia selvinnyt. Heidän täytyi myös kirjallisesti vannoa, etteivät he olleet keskenään sukua tai

lankoja, eikä heillä ollut avioliittoa estävää sairautta eikä aikaisempaa avioliittoa (AL:4:16). Ennen kuuluttamista viranomaisen tuli suorittaa esteiden tutkinta, ja siis tutkia avioliiton laillisuus (AL:4:15). Uskonnollisen yhdyskunnan viranomaisen tuli tietenkin ottaa huomioon se, että avioliitto tulisi olemaan yhdyskunnan määräysten mukainen (AL:4:15). Mikäli avioliiton halusi estää, tuli perusteet esittää kuulutusviranomaiselle (AL:4:18) Uskonnollisen yhdyskunnan kuulutusviranomaisen täytyi lukea kuulutus julkisesti kolmena sunnuntaina kirkossa tai seurakunnassa. Siviiliavioliiton kuulutus tuli laittaa kunnallisia ilmoituksia varten varatulle taululle 14 päivän ajaksi, ilmoituksen laittopäivää ei laskettu mukaan. (AL:4:17) Hengenvaarallisen sairauden ja sodassa olemisen vuoksi kirkollisessa vihkimisessä riitti yksi sunnuntai, siviilivihkimisessä kuulutusta tarvinnut antaa julki (AL:4:20). Avioliittoon kuulutettu ei saanut uuttaa kuulutusta uuteen avioliittoon ennen kuin kuusi kuukautta on kulunut kuluttamisesta, ellei kihlakumppani kuollut ennen sitä. Poikkeuksen kuuden kuukauden sääntöön sai myöntää tasavallan presidentti (AL:4:19). (Alkuperäinen Avioliittolaki 234/1929 4:14–20 ja 5:27)

Laissa avioliittolain muuttamisesta (648/1949) kolme kirkollista kuulutuskertaa muuttui yhdeksi kerraksi. Siviiliavioliittojen kuulutuksia tuli pitää esillä seitsemän päivän ajan, esillepanopäivä laskettiin mukaan. Saman lain mukaan, jos naisella ei ollut kotikuntaa, piti kuulutus pyytää ja toimittaa siellä missä hän tosiasiallisesti oleskeli. Ajan myötä myös kuulutuksen antavat viranomaiset ovat muuttuneet: avioesteiden tutkinnan siviiliavioliittoon on voinut suorittaa esimerkiksi poliisilaitoksen väestökirjaosaston tai -toimiston johtaja (Laki avioliiton muuttamisesta 957/1977).

Tällä hetkellä maistraatin tehtävänä on tutkia avioliiton esteet. Avioliiton esteet voi tutkia myös evankelis-luterilainen tai ortodoksinen seurakunta, jos jompikumpi on sen jäsen. (Laki avioliittolain muuttamisesta 618/1998 3:10) Pyyntö avioesteiden tutkinnasta voidaan tehdä lomakkeella missä tahansa Suomen maistraatissa, kummankaan osapuolen kotikunta ei vaikuta. Avioesteiden tutkintaa pyydetään yhä yhdessä kuten alkuperäisessä Avioliittolaissa. (Maistraatti)

8.3 Kirkollinen vihkiminen

Avioliittolain (234/1929) mukaan kirkollinen vihkiminen toimitettiin pääsääntöisesti evankelisluterilaisessa tai kreikkalaiskatolisessa kirkossa, joissa siis kirkolliset kuulutuksetkin annettiin. Vihkiminen saatettiin suorittaa kuitenkin myös missä tahansa uskonnollisessa yhdyskunnassa, jolle *valtioneuvosto* oli myöntänyt vihkimisoikeuden. Avioliittolain 5 luvun 22 pykälän 1 momentin mukaan vihkipap-pikin määräytyi sen mukaan, mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan *nainen* kuului. Laissa avioliittolain muuttamisesta (411/1987) säädettiin, että kirkollisen vihkimisen sai toimittaa joko evankelis-luterilainen tai ortodoksinen kirkko tai uskonnol-linen yhdyskunta, jolle *oikeusministeriö* oli antanut luvan. Vuonna 2008 pykälä muuttui uskonnollisten yhdyskuntien osalta muotoon ”kirkollinen vihkiminen toimitetaan - - rekisteröidyssä yhdyskunnassa”. Tällä hetkellä uskonnollisten yh-dyskuntien rekisteröinnistä vastaa Patentti- ja rekisterihallitus (Patentti ja rekiste-rihallitus), Rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta tarvitsee vihkimiseen vihki-misoikeudesta annetun lain (571/2008) mukaisen vihkimisoikeuden (Laki avioliit-tolain muuttamisesta 572/2008).

8.4 Siviilivihkiminen

Alkuperäisen avioliittolain (234/1929) mukaan siviilivihkiminen oli suoritettava silloin, jos molemmat avioliittoon aikovista tai toinen heistä ei kuulunut mihin-kään uskonnolliseen yhdyskuntaan tai kuului sellaiseen, jolla ei ollut vihkimisoi-keutta. Tämä säännös on voimassa edelleen. Sama sääntö koski myös tilannetta, jossa avioliitto haluttiin solmia eri uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien kesken, vaikka kummallakin yhdyskunnalla olisi vihkimisoikeus. (AL:1:1) Tällä hetkellä kukin uskonnollinen yhdyskunta määrää itse, kenet se vihkii kirkollisesti (Esite Avioliittolaista 2014).

Alkuperäisen Avioliittolain (234/1929) 5 luvun 22 pykälän 2 momentin mukaan siviilivihkimisen toimitti se viranomainen, joka oli antanut kuulutuksen tai muu viranomainen, jolla oli oikeus se toimittaa. Laissa avioliittolain muuttamisesta (411/1987) laissa velvollisia siviilivihkimisen toimittamaan olivat: kihlakunnan-tuomari ja käräjätuomari, maistraatin puheenjohtaja tai maistraatin määräämä sen

lainoppinut jäsen sekä henkikirjoittaja. Tällä hetkellä siviilivihkimisen on velvolinen toimittamaan käräjäoikeudessa laamanni, kärjätuomari, -viskaali, -notaari. Maistraatissa vihkimisen voi suorittaa päällikkö, henkikirjoittaja ja julkinen notaari. (Laki avioliittolain muuttamisesta 572/2008) Siviilivihkimisen voi olla oikeutettu toimittamaan se, joka ei ole edellä mainitussa virassa, mutta jolle maistraatti on myöntänyt vihkimisoikeuden. Tällä tulee olla oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto. Vihkimisoikeus myönnetään joko toistaiseksi tai määräajaksi. (AL:4:17a§ ja AL:4:17b§)

8.5 Vihkimistä koskevat säännöt

Vuoden 1929 avioliittolain mukaan vihkimistä ei voitu toimittaa, jos esteiden tutkinnasta oli aikaa enemmän kuin kuusi kuukautta (AL 13.6.1929/234 5:23:3). Tällä hetkellä aikaraja on neljä kuukautta (L 16.4.1987/ 411 4:18.3).

Avioliittolain (234/1929) 5 luvun 23 pykälässä oli säännös, jonka mukaa vihkimistä ei saanut suorittaa, jos vihkijä tiesi, että avioliitto ei ole sallittu. Vuoden 1987 lakimuutoksen myötä pykälään tuli muutos, ettei vihkimistä saa toimittaa, jos henkilö ei häiriintyneen mielentilansa vuoksi kykene ymmärtämään avioliiton merkitystä (Laki avioliittolain muuttamiseksi 411/1987 4 luku 18 pykälä).

Jo alkuperäisen Avioliittolain (234/1929) mukaan vihkiminen on toimitettava sukulaisten tai muiden todistajien läsnä ollessa. Vihkimistilaisuudessa molempien osapuolten pitää olla samaan aikaan paikalla. Kummankin on vastattava myöntävästi kysymykseen, tahtooko hän mennä kihlattunsa kanssa avioliittoon. Tämän jälkeen vihkijä julistaa heidät aviopuolisoiksi. Jos vihkimistä ei toimiteta edellä mainitulla tavalla, se on mitätön. (AL:5:25§).

8.6 Parisuhteen rekisteröinti

Vaikka Suomeen sukupuolineutraali avioliittolaki tulee voimaan vasta vuonna 2017, on kahden samaan sukupuolta olevan avioituminen vanha ilmiö. Jo varhaiskeskiajalla osassa kristikuntaa siunattiin kahden samaa sukupuolta olevan liitto liittämällä heidän kätensä yhteen Raamatun päälle rukousten kera. Lopuksi nautittiin ehtoollista. Samaa aikaan kuitenkin kirkkoisät levittivät homoerotiikan tuo-

mitsevää sanomaa, ja viimeistään 1300-luvulla kirkko kielsi täysin samaa sukupuolta olevien suhteet. (Pihlajamäki ym. 2007, 209) Suomessa homoseksuaaliset teot olivat rikoslain mukaisesti rangaistavia aina vuoteen 1971 asti. Vaikka rikoslain mukainen rangaistavuus poistuikin, luokiteltiin homous kuitenkin vielä vuoteen 1981 asti sairaudeksi. (HE 200/2000)

Vuodesta 2001 saakka kaksi samaa sukupuolta olevaa on voinut rekisteröidä parisuhteensa. Avioesteet tutkii maistraatti. Parisuhteen rekisteröinti on tapahtunut parisuhteen rekisteröintiä koskevan lain 1 luvun 5 pykälän mukaan niin, että osapuolet ovat viranomaisen läsnä ollessa allekirjoittaneet rekisteröintiasiakirjan, jonka viranomainen on vahvistanut allekirjoituksellaan. Parisuhteen rekisteröinti on tuonut pariskunnalle joitakin poikkeuksia huomioon ottamatta aviopuolisoita koskevat oikeudet ja velvollisuudet. Hallituksen esityksen mukaan parisuhteen virallistaminen on sekä oikeudellisilta vaikutuksiltaan merkittävä tapahtuma, mutta myös merkki yhteenkuuluvuudesta henkilöiden lähipiirille ja koko yhteiskunnalle. (HE 200/2000, L 9.11.2001/950 1:5)

Käytännössä sukupuolineutraalista lainsäädännöstä seuraa se, ettei parisuhteen rekisteröintejä enää tehdä. Vanhat rekisteröinnit muuttuvat puolisoitten yhteisellä ilmoituksella avioliitoksi. (HE 65/2015)

8.7 Nykyinen vihkikaava

8.7.1 Siviilivihkiminen

Siviilivihkimisen kaavassa on tiettyjä määrämuotoisia kohtia, joita ei voi muokata. Tällä hetkellä vihkikaava alkaa seuraavasti:

"Avioliiton tarkoituksena on perheen perustaminen siihen kuuluvien yhteiseksi parhaaksi sekä yhteiskunnan säilymiseksi. Avioliitto on tarkoitettu pysyväksi, jotta perheen jäsenet voisivat yhdessä luoda onnellisen kodin".

Tämän jälkeen vihkijä kysyy ensin mieheltä, tahtooko tämä todistajien läsnä ollessa ottaa naisen aviovaimokseen ja rakastaa tätä myötä- ja vastoinikäymisissä. Vastaus, ainakin toivon mukaan, kysymykseen on ”Tahdon.” Tämän jälkeen nai-

selta kysytään sama, haluaako hän ottaa miehen aviopuolisokseen. Sormusten vaihtaminen ei ole pakollinen osa vihkimistä. Lopuksi vuorossa on toteamus aviopuolisoiksi tulemisesta. Kaavassa vihkiä muistuttaa puolisoiden keskinäisestä yhdenvertaisuudesta ja kehottaa osoittamaan rakkautta sekä keskinäistä luottamusta ja toimimaan perheen hyväksi. (Maistraatti)

8.7.2 Evankelis-luterilainen vihkikaava

Vihkikaavan sisällöstä voi sopia pappin kanssa. Kirkolliseen vihkimiseen voidaan kuitenkin ajatella sisältyvän alkusiunaus, johdantosanat, parin halutessa psalmi, vihkirukous, Raamatun lukeminen ja pappin puhe. Näiden vaiheiden jälkeen pappi esittää vihkikysymykset ensin mieheltä ja sen jälkeen naiselta. On olemassa kaksi tapaa kysyä vihkikysymykset. Hän voi kysyä:

"Kaikkietävän Jumalan kasvojen edessä ja tämän seurakunnan läsnä ollessa kysyn sinulta, NN, tahdotko ottaa MM:n aviovaimoksesi ja osoittaa hänelle uskollisuutta ja rakkautta myötä- ja vastoinkäymisissä?"

Tai vaihtoehtoisesti pappi voi esittää kysymyksen seuraavalla tavalla:

"Jumalan edessä ja tämän seurakunnan läsnä ollessa kysyn sinulta, MM, tahdotko ottaa NN:n aviovaimoksesi, ja olla hänelle uskollinen ja rakastaa häntä hyvinä ja pahoina päivinä, aina kuolemaan asti?"

Miehen vastauksen jälkeen pappi esittää saman kysymyksen naiselta, mihin tämä vastaa miehen tavoin ”Tahdon”. Kysymysten jälkeen parin vasempaan nimettömään pujotetaan sormus. Vihkimisen jälkeen vielä rukoillaan ja lopuksi pappi siunaa parin. (Suomen evankelis-luterilainen seurakunta; Suomen evankelis-luterilaisen seurakunnan Käsikirja)

8.8 Sormus liiton symbolina

Alun perin jo keskiajalla roomalaiset ovat käyttäneet sormusta kahden ihmisen välisen liiton symbolina, 800-luvulla tapa kulkeutui kristinuskon mukana muihin maihin. Pohjoismaissa sormuksen käytölle lämmitettiin kuitenkin hitaasti: sormuksen käytöstä täällä on tietoja vasta 1500-luvulta. Ennen sormuksen käyttöä kihlaus solmittiin kättelyllä: ensin naittaja ja sulhanen kättelivät, sen jälkeen morsian ja sulhanen. Ja kuten tutkielmassa aiemmin mainittiin, vuoden 1686 kirkkolaki mai-

nitsi vielä kihlaparin käsien yhteen liittämisen kihlauksen syntytapana. 1600-luvun lopulla ylhäisöpiireissä tavaksi muodostui se, että miehellä on yksi ja naisella kaksi sormusta. Kuitenkaan rahvaan kansan keskuuteen miesten sormuksen käyttö tuli vasta myöhään: vielä 1800-luvun lopullakaan kaikilla talonpoikaismiehillä ei ollut sormusta. Köyhimmissä talouksissa sormusta saatettiin lainata vihkimisen ajaksi vielä 1900-luvun puolellakin. (Kaivola 1995, 17–18)

9 AVIOESTEET

Edellisessä luvussa kuuluttamisen käsittelyn yhteydessä mainittiin, että Avioliittolain (234/1929) 4 luvun 16 pykälän mukaan kuulutusta hakevien tuli kirjallisesti vannon, etteivät he olleet keskenään sukulaisia, lankoja tai ettei avioliittoon aiko-va ollut sairas. Myös aiempi avioliitto oli mainittava. Edellä mainitut avioliiton ehdot olivat siis avioesteitä, joiden historiaa tarkastellaan tarkemmin tässä luvussa.

9.1 Avioliittolainsäädännöstä poistuneet avioesteet

9.1.1 Vääräuskoisuus

Kanonisen oikeuden voimassaolon aikana vierasuskoisen kanssa ei missään nimessä saanut avioitua ja mahdollisesti solmittu liitto oli mitätön. (Pihlajamäki ym 2007, 221). Vuoden 1686 laissa sen sijaan vierasuskoisten kanssa säädetyt liitot oli ”ahkerasti estettämän; Ei cuitengan nijtä peräten poskieltä”. Lain takajatuksena oli saada eriuskoiset käännytettyä ”meidän Oppijm”. (Hellemaa ym. 1986, 23) Vuoden 1734 naimakaari ei erikseen säätänyt eriuskoisten avioitumista kielletyksi tai edes paheksuttavaksi. Kuten aiemmin on jo mainittu, sallittiin Avioliittolain (234/1929) 1 luvun 5 pykälässä eriuskoisen kanssa avioituminen (AL:1:5).

9.1.2 Huoruus

Koska ensimmäiset avioerosäännökset tulivat lainsäädäntöön vasta uskonpuhdistuksen jälkeen, ei katolisuuden aikana voinut saada avioeroa. Sen vuoksi huoruus ei voinut olla avioeste, koska aviorikoksen tehneet eivät voineet erota ja siten avioitua uudelleen. (Mahkonen 1980, 2) Vuoden 1686 kirkkolain mukaan ne, ”jotka Huoruuden Synnillä itzens rickowat”, eivät saaneet mennä naimisiin keskenään. Huoruuden synnillä tarkoitettiin siis tässä tapauksessa aviorikosta. Naimisiin ei saanut mennä uudelleen viattoman puolison elinaikana eikä edes hänen kuolemansa jälkeen. (Hellemaa ym. 1686, 23) Vuoden 1734 lain naimakaaren 2 luvun 11 pykälä sääti huoruudesta avioliiton solmimisen esteenä seuraavalla tavalla:

”Ne jotca toinentoisens canssa owat huorin tehnet, ei mahda awioskäskyä raketa, ehkä se syytöin awiopuoliso cuollut on.”

Lain kirjoitusasusta ei voi luotettavasti sanoa, tarkoittiko se samaa kuin vuoden 1686 kirkkolaki, vai myöntyikö se avioliiton solmimiseen viattoman puolison kuoleman jälkeen. (NK:2:11) Avioliittolaissa (234/1929) säädettiin avioliiton purkamista koskevassa osiossa tuomioistuimen oikeudesta määrätä erityisestä syystä avioeron syylliselle osapuolelle vuoden karenssiajan, jolloin tämä ei saanut avioitua. (AL:3:2:70) Laissa avioliittolain muuttamiseksi (411/1987) säännös viimein poistui.

9.1.3 Sairaus

Jo kanoninen oikeus määritteli henkisen sairauden eli ”mielenvikaisuuden” avioesteeksi (Salonen 2009, 146). Vuoden 1686 kirkkolaki ei suoraan määritellyt sairauksia avioesteiksi, mutta sen luku ”Erosta Kihlauris ja Awiokäsky” käsitteli tarttuvia ja parantumattomia tauteja. Luvun mukaan esimerkiksi spitaali, ”wimmaus” ja mielipuolisuus olivat sen kaltaisia tauteja, että niiden perusteella piispan ja tuomiokapitulin piti olla myötämielisiä ero myöntämisen suhteen. Tämä sen takia, että mikäli toinen osapuoli olisi tiennyt kumppaninsa sairaudesta, olisi hän ”itzens toisin ajatellut”. Toisaalta lain mukaan, mikäli kumppanit halusivat sairaudesta huolimatta olla yhdessä, ei sitä pitänyt heiltä kieltää. (Hellemaa ym. 1989, 21–26) Vuoden 1734 lain naimakaassa ei erikseen säädetty sairauksista avioesteinä.

Sen sijaan Avioliittolain (234/1929) mukaan mielisairas tai ”tylsämielinen” ei saanut avioitua. ”Tarttuvalla asteella” olevaa sukupuolitautia kantava tai ”ulkonaisista syistä” johtumatonta kaatumatautia sairastava sai mennä naimisiin vain presidentin luvalla. (AL:3:11) Laissa mainittiin erikseen kuuromykät: he eivät saaneet mennä luvatta naimisiin toisen kuuromykän kanssa, paitsi jos toisen kuuromykkyys ei ollut synnynnäistä. (AL:3:12).

Laissa avioliittolain muuttamiseksi (411/1987) poistettiin sairaudet avioesteistä. Parempaan perinnöllisyystieteellisen tietämyksen myötä mielisairauden tai vajaa-

mielisyyden periytymisen *mahdollisuutta* ei enää katsottu riittäväksi syyksi avioliiton kieltämiseksi. (Aarnio & Helin 1988, 19)

9.2 Tällä hetkellä voimassaolevien avioesteiden historia

9.2.1 Edellinen liitto

Nykyään ei saa avioitua, jos edellinen rekisteröity parisuhde tai avioliitto on voimassa. Näin on ollut vuodesta 2001 asti. (Laki avioliittolain muuttamisesta 1226/2001 2:6) Vuoden 1686 kirkkolaissa säädökset uudelleen avioitumisesta olivat tiukat: miehen piti odottaa puoli vuotta ja naisen vuoden edesmenneen *puolison kuolemasta*. Edellä mainitut säädökset siirrettiin aivan suoraan vuoden 1686 kirkkolaista vuoden 1734 naimakaareen. (Hellemaa ym. 1986, 25, Vuoden 1734 laki NK:12:3)

Avioliittolain (234/1929) 1 luvun 4 § määritteli yhä soveliaan ajan mennä uudelleen naimisiin avioliiton *purkautumisen* jälkeen. Miehen täytyi odottaa kuusi kuukautta edellisen avioliiton purkautumisesta. Naisella aika oli samaiset kuusi kuukautta, jos hän ei ollut raskaana avioliiton purkautuessa tai oli saanut lapsen sen jälkeen. Muussa tapauksessa tämäkään laki ei tuntenut tasa-arvoa miesten ja naisten välillä: naisen oli odotettava kymmenen kuukautta saadakseen avioitua uudelleen. (NK:1:4)

9.2.2 Sukulaisuus

Kanonisessa oikeudessa sekä verisukulaisuus, lankoussuhde ja henkinen sukulaisuussuhde estivät avioliiton solmimisen. Katolinen kirkko oli erityisen kiinnostunut sukulaisuus- ja lankousesteiden valvonnasta (Korpiola 2004). Verisukulaisuudessa avioeste ulottui viidenteen polveen ja sitä lähempiin sukulaisiin. Lankoussuhde sen sijaan ei liittynyt samaan geneettiseen alkuperään vaan se tarkoitti sellaista tilannetta, jossa henkilö oli ollut joko kihloissa tai naimisissa tulevan puolisonsa sukulaisen kanssa. Henkinen sukulaisuussuhde tarkoitti kummin ja kummilapsen suhdetta, säädös ulottui myös kummin lapseen saakka. Verisukulaisen kanssa solmittu avioliitto oli mitätön. (Mahkonen 1978, 18; Pihlajamäki ym. 2007, 220–221; Salonen 2009, 145–146)

Suomalaisilla oli mahdollisuus saada lupia ja synninpäästöjä katoliselta virastolta 1400-luvun puolivälistä lähtien. Virasto sijaitsi Roomassa, ja suurin osa hakemuksista toimitettiin katolisuuden pääkaupunkiin asiamiehen avulla. Se myönsi suomalaisille 35 erikoislupaa avioliittoasioissa. Yhteensä 18 suomalaisparia oli verisukulaisia keskenään, 13 olivat lankoussuhteessa keskenään. Kahdessa tapauksessa kyse oli sekä verisukulaisuudesta että lankoudesta. (Salonen 2009, 139–149, 206)

Uskonpuhdistuksen seurauksena ”hengellisten sukulaisten”, eli kummisedän ja kummityttären liittoa koskeva avioeste poistettiin (Mahkonen 1978, 19). Vuoden 1571 kirkkojärjestyksen mukaan avioesteissä oli enää neljä kiellettyä polvea. Eri vapauksia voitiin myöntää, jos kyseessä ei ollut Mooseksen laissa mainittu avioeste. (Takala 1993, 48-49)

Turun tuomiokapitulin pöytäkirjasta vuodelta 1657 voidaan löytää esimerkkinä tapaus, jossa pohdittiin kolmannessa polvessa sukua olevien herra Johannes Tuderuksen ja Hailuodon kirkkoherran tyttären aikomusta avioitua. Pari oli ollut jo viiden vuoden ajan kihloissa, ja tuona aikana nainen oli torjunut muut kosijat. Tuomiokapituli hyväksyi kyseisen parin avioliiton, ja tällä kertaa rakkaus voitti. (Heininen 1976) Vuoden 1686 kirkkolaissa ei sukulaisuutta koskevista avioesteistä ole juurikaan säädetty: ainoastaan serkkujen välinen avioliitto kielletään suoraan. (Hellemaa 1986, 23).

Vuoden 1734 laki on ensimmäinen maallinen laki, jossa sukulaisuutta koskevista avioesteistä säädetään naimakaareissa. Vuoden 1734 naimakaareissa sukulaisuutta avioliiton esteenä onkin käsitelty laajasti ja yksityiskohtaisesti. Mies ei saanut ottaa vaimokseen alenevassa (tytär, tyttärentytär jne.) eikä ylenevässä polvessa olevaa sukulaista (äiti, isänäiti, äidinäiti). Myöskään ”sivusuvussa” ei lain mukaan saanut avioitua. Tämä tarkoitti siis sisarusta ja tämän lasta, tättiä, isovanhemman sisarta jne. ”Orpanoiden” eli serkusten välinen avioituminen oli kiellettyä, kuningas saattoi kuitenkin myöntää poikkeusluvan. Kukaan ei myöskään saanut ottaa ylenevässä tai alenevassa ”heimolaisuudessa” vaimokseen lapsensa tai lapsen lapsensa leskeä, äitipuoltansa, tytäripuoltansa, edesmenneen isovanhempansa vaimoa

eikä myöskään anoppiaan. Sivuheimolaisuudessa ei saanut naida sisarensa leskeä tai tämän jälkeläisen leskeä, enon tai sedän leskeä, isovanhemman sisaren leskeä. Avioliittoa ei myöskään saanut solmia edesmenneen vaimon sisaren jälkeläisen tai tämän tyttären, vaimon tädin tai vaimon isovanhemman tädin kanssa. Kaikki säännökset sukulaisuuksista koskivat myös siis naista. Lain mukaan heimolaisuus katsottiin olevan miehen ja naisen sukulaisten välillä, kuitenkin kaksi veljeä siis saattoivat naida kaksi sisarta. Kuitenkaan eroa ei saanut tehdä täysi- ja puolisu-
kulaisten kanssa. Kaikissa tapauksissa kyse olisi ”luvattomasta secannuxesta”. (NK 2:1–9§)

Avioliittolain (234/1929) 3 luvun 10§:n 1 momentin mukaan suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa sukua olevat eivät saaneet avioitua keskenään. Myöskään sisarensa tai tämän jälkeläisen kanssa ei saanut mennä naimisiin. Saman pykälän 2 momentti myös, ettei entisenkään puolison etenevässä tai takenevassa polvessa olevan sukulaisen kanssa saanut mennä naimisiin. (AL:3:10) Lain avioliittolain muuttamisesta (212/1944) myötä 3 luvun 10 pykälän 2 momentti muuttui niin, ettei entisen puolison etenevässä ja takenevassa polvessa olevan sukulaisen kanssa saanut avioitua, ellei tasavallan presidentti antanut siihen lupaa erittäin painavien syiden vuoksi. Luvan antamisen edellytyksenä oli entisen puolison menehtyminen sekä se, ettei edellisessä liitossa ollut syntynyt lapsia. Laissa avioliiton muuttamiseksi (423/1954) peruste lapsettomasta avioliitostakin poistui.

Vasta Laissa avioliiton muuttamisesta (411/1987) sukulaisuutta koskevat avioesteet muuttuivat nykyiseen muotoonsa. Niinpä lankous poistui avioesteistä. Sukujen välisen yhteydenpidon vähennettyä ja sukuinstituution taloudellisen tärkeyden vähennettyä lankouden ajateltiin menettäneen avioesteenä merkityksensä. (Aarnio & Helin 1988, 19) Tällä hetkellä kukaan ei saa mennä naimisiin takenevassa tai etenevässä polvessa sukua olevan henkilön kanssa. Myöskään sisarukset tai puolisisarukset eivät saa avioitua keskenään. (Laki avioliittolain muuttamisesta 411/1987 4:7). Avioesteet pätevät myös silloin, kun sukulaisuus on syntynyt adoption kautta (Laki avioliittolain muuttamisesta 23/2012). Avioliittolain (234/1929) 3 luvun 10 pykälän 3 momentissa mainittiin, että ottovanhemman ja

lapsen välisestä avioesteestä säädetään erillisessä asetuksessa. Alkuperäistä asetusta ei kuitenkaan ole enää saatavissa.

9.2.3 Ikä

Maanlaeissa eikä kaupunginlaissa ei ole mainintaa soveliaasta naimiästä. Vuoden 1686 kirkkolaki sen sijaan lausuu asiasta sen verran, että avioituakseen oli oltava ”laillisessa ja täydellisessä” iässä ottamatta kuitenkaan sen enempää kantaa, mikä laillinen ikä on. (Hellemaa ym. 1986, 22) Vuoden 1734 lain naimakaaren 1 luvun 6 pykälässä säädetiin, ettei mies saanut avioitua ennen 21 vuoden ikää, eikä nainen ennen 15 vuoden ikää. Poikkeusluvan myönsi kuningas. (NK:1:6) Avioliittolaisissa (234/1929) avioliiton solmimisen ikärajoiksi säädettiin miehelle 18 vuotta ja naiselle 17 vuotta. Näin ollen sukupuolten välinen epätasa-arvo alkoi viimein kaventua. Erityisluvan saattoi yhä pyytää, tosin tasavallan aikana se oli anottava presidentiltä. (AL:1:2). Viimein vuoden 1987 lakimuutoksessa sallituksi avioitumisiäksi säädettiin molemmille sukupuolille 18 vuotta, joka on säilynyt siis tähän päivään saakka. Poikkeuslupaa voi anoa tasavallan presidentin sijaan oikeusministeriöltä. (Laki avioliittolain muuttamisesta 411/1987 2:4)

10 LOPPUPÄÄTELMÄT JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia avioliiton solmimisen historiaa ja siinä sivussa myös naisen aseman kehittymistä avioliittolainsäädännön muutosten myötä. Halusin ensinnäkin muodostaa lukijalle eheän kuvan lainsäädännön kehitymisestä, siltä osin kuin se opinnäytetyön aiheen käsittelemiseksi oli tarpeen. Näin tein siksi, että aihetta käsittelevää oikeuskirjallisuutta lukiessani törmäsin toistuvasti siihen, että teemoja oli käsitelty kontekstista irrallaan, olettaen lukijan tuntevan oikeushistoriaa. Kuitenkin päätavoitteenani oli luoda selkeä ja kattava kokonaisuus siitä, mitä avioliittolainsäädäntö on avioliittoa ja sitä edeltävää prosessia koskien säätänyt.

Avioliittolainsäädännön historiaa tarkasteltaessa on ensinnäkin tärkeää ottaa huomioon, että Suomi on ollut itsenäinen vasta vuodesta 1917 lähtien. Sen takia omaa kansallista lainsäädäntöä täällä ei ole voinutkaan olla. Toiseksi tärkeää on ymmärtää se, että kirkon rooli on ollut aivan erilainen. Avioliittoasioissa katolinen kirkko oli mukana 1100-luvulta lähtien 1500-luvun uskonpuhdistukseen saakka. Toisaalta köyden toisessa päässä oli vetämässä Ruotsi, joka ei halunnut antaa kaikissa asioissa katoliselle kirkolle periksi. Uskonpuhdistuksen myötä katolinen uskonto vaihtui luterilaiseen. Se ei kuitenkaan vähentänyt kirkon vaikutusvaltaa: esimerkiksi vuoden 1686 kirkkolaki oli yleislaki, jota kaikkien oli noudatettava. Siitä myös siirtyi joitakin säännöksiä suoraan vuoden 1734 lain naimakaareen. Kirkon vallan avioliittoasioissa voidaan ajatella hiipuneen viimeistään 1800-luvulla kun säädettiin uusi kirkkolaki, jossa ei otettu enää kantaa muuhun avioliittoasioihin kuin sen vihkimiseen.

Avioliiton solmiminen tapahtui ennen täysin eri tavalla kuin nykypäivänä. Vaikka ero on suuri, pysyi avioliiton solmimisen kaava kuitenkin vuosisatojen ajan täysin samanlaisena. Maunu Eerikinpojan, kuningas Kristofferin ja vuoden 1734 lain mukaan sulhasen oli ilmoitettava halustaan solmia avioliitto naisen naittajalle, ei naiselle itselleen. Naittaja oli lähtökohtaisesti tytön isä. Jos isä ei ollut elossa, määräytyi naittaja etusijajärjestyksen mukaan niin, että isänpuoleinen sukulainen oli aina äidinpuoleista sukulaista ennen. Maanlakien mukaan äidin rooli oli aino-

astaan neuvoa, tosin Maunu Eerikinpojan kaupunginlain mukaan naittajia olivat äiti ja isä yhdessä. Vuoden 1734 äidin rooli neuvonantajana mainittiin heti sen jälkeen, kun isä oli asetettu ensisijaiseksi naittajaksi. Naittomiesinstituutio poistui vasta vuonna 1884, kun säädettiin 21-vuotiaan naisen oikeudesta mennä itsenäisesti naimisiin.

Vuoteen 1930 saakka kihlajaisissa oli oltava todistajia, joiden määrä vaihteli joisain määrin lain mukaan. Vuoden 1686 kirkkolaisissa mainittiin todistajien määrän lisäksi myös, että kihlauksen piti tapahtua molempien tahdosta, eikä kihlaukseen saanut liittyä pelottelua tai uhkailua. Vuoden 1734 laissa säädettiin kirjallisesti tehtävästä sopimuksesta, jota ei saanut rikkoa menemällä kihloihin toisen kanssa. Kaksinkihlaus on ollut rangaistavaksi säädetty teko vuoteen 1948 saakka. Nykyään kihlaukseen ei tarvita todistajia, vaan kaksi ihmistä on kihlautunut silloin kun he ovat sopineet avioituvansa keskenään. Kahden kanssa kihlautumista tuskin kukaan suosittelee, mutta ainakaan siitä ei enää saa raipaniskuja tai vankeustuomiota.

Prosessi kohti avioliittoa jatkui maanlakien, kaupunginlain ja 1734 lain mukaan niin, että sulhanen kertoi häääpäivätoiveensa kuutta viikkoa ennen naisen naittomiehelle. Ennen avioitumista avioliitto oli kuitenkin kuulutettava kolme kertaa sen seurakunnan kirkossa, johon morsian kuului. Kuulutuksen tarkoituksena oli sekä antaa kirkolle ja myöhemmin muille viranomaisille mahdollisuuden tutkia puolisoitten esteettömyyden että yksityisille ihmisille mahdollisuuden lausua asiasta. Tosin kirkollinen kuuluttaminen säädettiin pakolliseksi vasta vuoden 1734 naimakaareissa. Ennen vuoden 1734 lakia avioliitto voitiin myös solmia ilman kirkollista vihkimistä. Maunu Eerikinpojan lait ja Kristofferin laki sääti menettelystä, jossa naittaja luovutti tyttänsä juhlanan puheen kera. Avioliiton solmimiseenkin on liittynyt rangaistavaksi säädettyjä tekoja, joiden kriminalisoinnilla toisaalta haluttiin suojella naittajan oikeuksia, mutta myös estää tämän oikeuksien mielivaltainen käyttö.

Maanlakien ja kaupunginlain mukaan avioliiton laillisuuden viimeisteli naisen ja miehen sänkyyn meneminen, minkä seurauksena miehestä tuli naisen edusmies.

Vuoden 1734 laki ei kuitenkaan enää edellyttänyt sänkyyn menemistä perusteena aviomiehen edusmiehisyydelle, vaan totesi miehestä tulevan naisen edusmies avioliiton perusteella. Lainsäädännöllisesti aviomiehen edusmiehisyys poistui vasta vuonna 1930. Tuntuu uskomattomalta, että naisten lopullisesta itsenäistymisestä on vasta 85 vuotta aikaa.

Vuonna 1911 säädettiin siviilivihkimisen mahdollisuudesta. Avioliittolaissa säädettiin edelleen *kuuluttamisesta*, kirkollisen kuuluttamisen rinnalle oli tullut siviilivihkimiseen kuuluttavat viranomaiset. Kuuluttaminen tehtiin sillä paikkakunnalla, jolla naisella oli kotikunta tai jolla hän oleskeli. Siviilivihkimiseen velvollisia olevat viranomaiset ovat 1900-luvun myötä muuttuneet useasti. Vuonna 2001 säädettiin parisuhteen rekisteröinnistä, joka on mahdollistanut samaa sukupuolta olevien henkilöiden suhteen virallistamisen. Tällä hetkellä *avioesteiden tutkinnan* tekee vihkimistä varten joko maistraatti tai se seurakunta, johon jompikumpi kuuluu. Parisuhteen rekisteröinnin avioesteet tutkii ainoastaan maistraatti.

Avioliittolainsäädännöstä poistuneita avioesteitä ovat sairaus, eriuskoisuus ja huoruus. Tällä hetkellä voimassa olevia avioesteitä ovat ikä, sukulaisuus ja edellisen avioliiton voimassa olo. Avioesteet ovat olleet kirkon vaikutuksesta tiukemmin säädeltyjä ennen kuin nykyhetkellä.

Työssäni esittelin tällä hetkellä voimassa olevat vihkikaavat. Siviilivihkimisen kaavassa sanotaan avioliiton tarkoituksena olevan ”perheen perustaminen siihen kuuluvien parhaaksi sekä yhteiskunnan säilymiseksi”. Onko sen tarkoitus tosiaan yhä sama? Nykyään ihmiset menevät naimisiin hyvin erilaisissa elämäntilanteissa. Joillakin perheen perustaminen saattaa ollakin mielessä, mutta avioituahan voi lasten tekemisen jälkeenkin. Vai voidaanko ”perheen” ajatella olevan vain kaksi ihmistä? Joka tapauksessa on mielenkiintoista nähdä, millä tavalla siviilivihkimisen kaava tulee muuttumaan. Vielä kiinnostavampaa on se, mihin lopputulokseen kirkko tulee oman vihkikaavansa kanssa.

Opinnäytetyössä käytetyn tutkimusaineiston löytäminen ja tulkitseminen on ollut jonkin verran haasteellista. Vanhoissa maanlaeissa ja kaupunginlaeissa käytetyn muinaissuomen ymmärtäminen oli aluksi vaikeaa. Useampaa eri käännöstä käyt-

tämällä ja siten kielen rakennetta vertailemalla pääsi kieleen kuitenkin melko nopeasti sisälle. Tutkimustyössä suurena apuna on ollut kauppatieteiden tohtori Matti Ulkuniemen postuumin käsikirjoituksen mukaan tehty Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennoksen sanasto. Avioliiton solmimisen historiaa on tutkittu jonkin verran, mutta tutkimukset ovat keskittyneet johonkin rajattuun ajanjaksoon tai avioliittoa on käsitelty esimerkiksi naisen aseman tutkimisen yhteydessä. Niinpä olen joutunut kokoamaan palapeliä pienistä osasista yrittäen luoda jollakin tavalla selkeän kokonaiskuvan. Haastavaa oli myös kirkollisen näkökulman tuominen työhän niin, ettei opinnäytetyöstä tullut kirkkohistorian tutkimusta. En kuitenkaan halunnut rajata kirkollista näkökulmaa pois, sillä se olisi antanut avioliittolainsäädännön historiasta ja siten avioliiton solmimisen historiasta virheellisen kuvan. Se ei olisi ollut hyvää tutkimuksen tekemistä. Toisaalta tämä kaikki on tuonut tämän työn tekemiseen haastavuutta ja sitä kautta mielekkyyttä, kun kaikkea ei olekaan löytynyt valmiiksi pureskeltuna.

Olen kuitenkin onnistunut tuomaan tutkimuksessa selkeästi ja kattavasti esiin sen, kuinka avioliiton solmimiseen liittyvä lainsäädäntö on kehittynyt ja naisen asema siinä sivussa. Jossain määrin harmittamaan jäi se, etten saanut käsiini kaikkia työssä mainituista oikeuslähteistä, esimerkiksi Upplannin lain kirkkokaarta ja vuoden 1571 kirkkojärjestystä. Toisaalta, kaikessa oikeuskirjallisuudessa edellä mainittuja oikeuslähteitä on vain kevyesti sivuttu, eli sama ongelma on ilmeisesti ollut muillakin.

Oikeushistoriasta löytyisi lukemattomia kiinnostavia tutkimuksen aiheita. Jatko-tutkimusaiheena esittäisin kuitenkin perintöoikeuden historian tutkimisen ja naisen aseman esille tuomisen sitä kautta.

LÄHTEET

Aarnio, A., Helin, M. 1988. Avioliittolain muutetut säädökset. Tampere. Kirjapaino Paino-S.

Agricola-sivusto. Vuoden 1734 laki: naimakaari. Viitattu 9.11.2015.
<http://agricola.utu.fi/julkaisut/julkaisusarja/kkktk/lait/1734/1175902.html>

L 13.6.1929/234. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 10.11.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1929/19290234>.

Björne, H., Vepsä, I. 2010. Vuoden 1734 laki ja suomalainen yksityisoikeus 1800-luvulla. Sastamala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Esite avioliittolaista. 2014. Viitattu 3.12.2015.

<http://www.oikeus.fi/fi/index/esitteet/avioliittolaki.html>

HE 121/1947. Esitys Edilexin sivuilla. Viitattu 31.11.2015. <https://www-edilex-fi.ezproxy.puv.fi/he/fi19470121.pdf>.

HE 200/2000. Esitys säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 16.11.2015.
[http://finlex.fi/fi/esitykset/he/2000/20000200?search\[type\]=pika&search\[pika\]=parisuh*#idp1650608](http://finlex.fi/fi/esitykset/he/2000/20000200?search[type]=pika&search[pika]=parisuh*#idp1650608)

Hallituksen esitys 62/2015. Esitys säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 15.11.2015.
[http://finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150065?search\[type\]=pika&search\[pika\]=parisuhteen%20rekister%C3%B6inti](http://finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150065?search[type]=pika&search[pika]=parisuhteen%20rekister%C3%B6inti).

Hannula, S., Mäkelä, A., Peltovuori, R., Ylikangas, H. 1992. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Hellemaa, L.-I., Jussila A. & Parvio, Matti. 1986. Kircko-Laki ja Ordningi 1686. Näköispainos ja uudelleen ladottu laitos vuoden 1686 kirkkolain suomennoksesta. Juva. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Heininen, S. 1976. Lehtorikapitulista professorikapituliksi 1604–1721. Turun tuomiokapituli 1286-1976. 111–224. Loimaa. Loimaan Kirjapaino

Holmbäck, Å., Wessén, E. 1962. Magnus Erikssons landslag i nusvensk tolkning. Lund. Carl Bloms boktryckeri A.-B

Huttunen, O. 1930. Avioliittolaki, ynnä muut siihen liittyvät lait ja asetukset. Helsinki. Otava.

Knuutila, J. 8.10.2012. Kirkkolainsäädäntö – kirkon vai yhteiskunnan asia? Viitattu 29.11.2015. <http://plus.edilex.fi/teema/kirkko-oikeus/artikkelit/9105.pdf>.

Kekkonen, J. 1999. Suomen oikeuden historiallisia kehityslinjoja. Helsinki. Hakapaino Oy.

Koivusalo, E. 2005. Talonpoikain laki. Kuningas Kristofferin maanlain suomenos (1442) Caloniuksen kopion mukaisena. Tampere. Tammer-Paino.

Koskinen, P. 2009. Laki ja tapa naisen aseman määrittäjänä. Viitattu 20.11.2015
<https://www-edilex-fi.ezproxy.puv.fi/jft/5920.pdf>

L 22.12.1949/806. Säädos tietopankki Finlexin sivuilla.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1949/19490806>

L 16.4.1987/411. Säädos tietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 19.11 2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1987/19870411>.

L 16.12.1977/957. Säädos tietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 19.11.2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1977/19770957>

L 16.4.1987/411. Säädos tietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 29.11.2015. finlex.fi/fi/laki/alkup/1987/19870411#Pidp511024

L 21.8.1998/618. Säädos tietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 19.11.2015

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980618>

L 29.8.2008/572. Säädos tietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 19.11 2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2008/20080572>.

L 20.1.2012/23. Säädos tietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 19.11 2015

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120023>

Mahkonen, S. 1978. Johdatus perheoikeuden historiaan. Helsinki. Suomen lakimiesliiton kustannus Oy.

Mahkonen, S. 1980. Avioero. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Maistraatin internet-sivut. Viitattu 16.11.2015

http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/vihkiminen_ ja_ parisuhteen_ rekisterointi/Vihkiminen/#Vihkikaava

Maistraatin internet-sivut. Viitattu 3.12.2012.

http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/vihkiminen_ja_parisuhteen_rekisterointi/Vihkiminen/#Avioliiton%20esteiden%20tutkinta

Mustonen, S. n.d . Uskonpuhdistus ja puhtasoppisuus. Otavan opisto. Viitattu 15.10.2015.http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/peruskoulu/ue/ue1/2_kristinuskon_historia/07_uskonpuhdistus?C:D=hNz0.hn6W&m:selres=hNz0.hn6W

Mäkelä, A. 1989. Suvusta perheeseen–Satakunnan ja Karjalan naisen asema 1500-luvulla. Jyväskylä . Gummerus Kirjapaino Oy.

Mäkinen V., Pihlajamäki H & Varkemaa J. 2007. Keskiajan oikeushistoria. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Pajuoja, J. 1991. Varhaiset rikokset ja niiden rankaiseminen. Suomen oikeushistorian pääpiirteet. 7–27. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Pihkala, E. 2002. Keskiajan markasta setelieuroon. Kansantaloudellinen aikakausikirja. Viitattu 30.11.2015
<http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak12002/kak12002pihkala.pdf>

Pirinen, K. 1976. Keskiajan ja uskonpuhdistuskauden tuomiokapituli 1276–1604. Turun tuomiokapituli 1276-1976. 15–106. Loimaa. Loimaan Kirjapaino

Pylkkänen, A. 1990. Puoli vuodetta, lukot ja avaimet. Nainen ja maalaistalous oikeuskäytännön valossa 1660–1710. Helsinki . Lakimiesliiton kustannus.

Pylkkänen, A. 1991. Avioliiton historiaa – Sukujen sopimuksesta kahden kaupan. Suomen oikeushistorian pääpiirteet. 80–97. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

L 19.12.1889/39. Säädos tietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 18.11.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1889/18890039001>.

Salonen, K. 2009. Synti ja sovitus, rikos ja rangaistus. Helsinki. Hakapaino Oy.

(toim.) Savolainen, J., Korpiola, M. 2004. Väitös katolisen kirkon vaikutuksesta avioliittokäsitykseen. Viitattu 29.11.2015. www.edilex.fi/uutiset/5711

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Toimituksen kulku. Viitattu 16.11.2015.
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/0/5A6648A85A3E6B4DC22570840043D643?Open>

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Käsikirja. Avioliittoon vihkiminen. Viitattu 16.11.2015. http://www.evl.fi/kirkkokasikirja/toim/04a_aviol_vihk.pdf

Tahdon2013-kampanjan sivusto. Viitattu 15.11.2015 <http://www.tahdon2013.fi/>

Takala, M. 1993. Lex Dei - lex politica dei. Lex Politica Dei -teos ja Kaarle IX:n lainsäädäntö. Tampere . Tammer-Paino Oy.

Ulkuniemi, M. 1975. Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennot. Vaasa. Vaasa Oy:n kirjapaino.

Ulkuniemi, M. 1978. Kuningas Kristofferin maanlaki 1442. Vaasa. Vaasa Oy:n kirjapaino.

Ylikangas, H. 1967. Suomalaisen Sven Leijonsvarkin osuus vuoden 1734 lain naimakaaren laadinnassa. Lahti. Lahden kirjapaino ja Sanomalehti Osakeyhtiö.

Ylikangas, H. 1983. Miksi oikeus muuttuu: laki ja oikeus historiallisen kehityksen osana. Porvoo – Helsinki – Juva. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Ylikangas, H. 1988. Valta ja väkivalta Keski- ja uudenajan taitteen Suomessa. Porvoo – Helsinki – Juva. Werner Söderström Osakeyhtiö.